

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Fredrika-Bremer-Förbundets medlemmar anmodas att med snaraste till byrån, 54 Drottninggatan, 1 tr., insända års-afgifter och prenumerationsafgifter.

1897.

2:da häft.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET.

INNEHÅLL:

L. D—n, Fosterbarnsväsendet och barnavården i äldre och nyare tid.
Anna Knutson, Ur Orvar Odd. Romantiskt sagospel i 5 akter.
Gerda Meyerson, Några ögonblicksfotografier från arbetarkornas värld.
Litteratur: *A—U—e*, Lejonets unge af Harold Gote; *S—d*, Brilljant-smycket af Per Hallström; *G. H.*, En lyckoriddare af Harald Molander.
A. S., Från 1897 års riksdag.
Meddelanden från Fredrika-Bremer-Förbundet.
Från skilda håll.

Pris pr årgång: { För Förbundets medlemmar kr. 2: 50.
 För icke medlemmar » 4: 00.

Fredrika-Bremer-Förbundets adr.: Drottninggatan 54.

Fröken Kristine Dahls
rationella Underkläder
 såsom Chemiletter, Bröstband, delade Kjolar m. m.

samt
Svenska Dräkthereformföreningens Underkläder
 i *K. M. Lundbergs Bosättningsmagasin*
 och *Almedahls Fabriks Försäljningsmagasin*

7 Storkyrkobrinken 7
STOCKHOLM.

Priskuranter franco på begäran.

Våra underkläder.

Den genialiske doktor *Lahman* i Dresden, reformator på dietens och beklädnadsfrågans område, framhåller såsom en grundfordran att våra kläder måste lemna fri passage åt alla de ämnen, som genom huden afsöndras, d. ä. **kläderna måste vara genomträngliga.** Men därjemte har han funnit, att en underdrägt af *ylle*, äfven då den såsom t. ex. den Jægerska i viss mån motsvarar denna fordran, likafullt är helsoskadlig, emedan den retar huden och nervsystemet. I dess ställe har han uppfunnit den s. k. **Reformbomullen**, som har trikadräktens alla fördelar utan någon af dess olägenheter. Väfnadens lösa, genomträngliga beskaffenhet möjliggör en god hudutdunstning, och svetten uppsuges och afdunstar, utan att någon afkylning af huden eger rum. Reformbomullen är det bästa skydd mot förkylning. Den verkar mycket lugnande på nervsystemet och hårdar i hög grad mot sinnesrörelser.

En annan fördel, som reformbomullsdräkten har framför ylledräkten, består deri, att den förra, emedan den *icke krymper vid tvätt*, städse bevarar sin genomtränglighet, medan äfven den bäst behandlade ylletvätt alltid filter sig något. Slutligen äro *större hållbarhet* och *större prisbillighet* ekonomiska företräden hos Reformbomullsdräkten, hvilka icke böra underskattas.

S. BERENDT J:R & Co

Kongl. Hofleverantör

Allm. tel. 45 76. **Stockholm. 24 Drottninggatan 24.** Rikstel. 16 36.
OBS! Priskuranter och kvalitétproofer sändas på begäran.

Läderplastik.

Alla slags verktyg för läderplastik säljas billigast hos
PER FROM, Stockholm,
26 Mästersamuelsgatan 26.
OBS! Saxar, knifvar och skridskor slipas.

Äkta
COLLODIN.

Tillförlitligaste

och af **Tusen-**
tals personer
bepröfvadt medel mot liktorrar, vårtor, hudhårdnad och nagelträng.

Obs. alltid denna inregistrerade etikett som garanti för varans äkthet.

INTYG:

Undertecknade, som använt Herr Axel Litströms Colloidin mot liktorrar och kylknölar, ha funnit medlet fullt motsvara sitt ändamål, och kunna det berföre hos enhver, till det bästa rekommendera. Ämål den 3 maj 1886.

I. G. Geijer. A. Ljungberg, Rådman.

Undertecknad, som varit besvärad af en mängd vårtor, har genom användandet af »Colloidin» från Apotekaren Herr Axel Litström i Falun, blifvit från dem helt och hållet befriad; hvarföre jag omnämnda medel hos enhver till det bästa rekommenderar.

Motala & Nykyrke d. 27 aug. 1886. *August Axén, Handlande-*

Säljes hos Parfym- och Bokhandlare i flaskor à **60 öre** och **1 krona.**
 Franko mot **1 kr. 20 öre.**

AXEL LITSTRÖM, Falun.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna vården af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrodda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning
(Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10—4),

som under garanti af Stockholms Enskilda Bank åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten inflyttna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny placering af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å in-teckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att in-teckningarne blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad in-teckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter Stockholms Enskilda Bank därigenom uppkommen skada.

Förvaringsafgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

Väfgarner

af ylle och bomull, Linnegarn af Almedahls till fabrikspris, Kostyngarn, Mattvarp, Crèmevärgadt Fiskegarn till Gardiner; Fiskredskapsgarn, Väfskedar m. m., allt till lägsta priser

AXEL HINDERSONS Garnbod,
Hötorget 13. Filial: Götgatan 18.

Nya Hushållsskolan

(för bildade flickor). Grundad 1881.

Föreståndarinna: Fröken H. Cronius.

Nya Hushållsskolans Matsalar
Vestra Trädgårdsgatan 19.

OBS.! Särskild matsal för fruntimmer.

Hygieniska Skodon tillverkas för Herrar, Damer och Barn.

OBS.! Prisbelönda af Dräkt-Reformföreningen.

Skodon tillverkas äfven efter modern fason.

☛ Allt arbete utföres noggrant och af bästa materiel. ☛
Reparationer verkställas väl och på bestämd utlofvad tid.

P. GUST. PETTERSSON,
52 Drottninggatan 52.

Doktor Maria Folkeson

Klarabergsgatan 52 A.

Mottagningstid hvardagar 11—1. Rikstelefon: 36 08.

Äfven förlossningar.

Aug. Magnusson

(etablerad 1860)

46 & 48 Vesterlånggatan 46 & 48

Försäljningslokaler: *nedra botten, en, två* och *tre* tr. upp

STOCKHOLM.

Största lager i Norden

af

Kulörta o. Svarta Ylleklädningstyger
Kulörta och Svarta Sidentyger
Bomulls-Tvättklädningstyger
Schalar och Underkjolar m. m.

Observera!

Genom direkta förbindelser med in- och utlandets förnämsta fabrikanter kan jag erbjuda ofvannämnda artiklar **bättre** och **billigare** än någon annan och torde en hvar genom besök i mina lokaler eller genom requisition af profver och varor lätt blifva öfvertygad om fördelen att hos mig fylla sina behof af dessa artiklar.

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 28 67.

Profver på begäran
kostnadsfritt.

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 28 67.

OBS! Alla underkjolar tillverkade på egen fabrik efter nyaste franska och tyska modeller.

Fosterbarnsväsendet och barnavården i äldre och nyare tid.

Det finnes vissa missförhållanden i vårt samfundslif, som till trots för människokärlekens, det allmänna rättsbegreppets, ja lagstiftningens oafslätliga protester i hufvudsak kvarstå nästan oförändrade genom tiderna, om än i den förmildrade form, som betingas af en stigande civilisations fordringar. Dit höra ovedersägligt de förhållanden, som angå de värnlösa varelsen, hvilka från späda ålder äro i saknad af föräldravård och föräldraskydd. Det ligger i sakens natur att hvarje reform i hithörande fall är svår att genomdriva vare sig på frivillighetens eller lagtvångets väg. Å ena sidan ingripa dylika reformer så ofta i den enskilde samhällsmedlemmens frihet, i privatlivets hälgd, och å den andra äro de hjälplösa individer, hvars intressen det närmast rör, själfva urståndsatta att bevaka sin rätt, ej under därför, säga vi, att missbruk och fördomar här äro svårutrotligare än annorstädes.

Att frågan är en af mänsklighetens viktigaste, därför har man emellertid sedan århundraden icke varit blind, och särskildt i vår egen tid har *en förbättrad barnavård* blifvit en af dagens brännande spörsmål. Den af regeringen tillsatta komitéen för att undersöka dessa förhållanden i vårt land är ett ojäfaktigt vitnesbörd för, att barnavårdens och fosterbarnsväsendets ordnande ligger våra lagstiftare varmt om hjärtat. Den kärlek och värme, hvarmed komiterade omfattat sitt maktpåliggande värf, den sakkännedom och grundlighet, hvarmed de trängt till själfva kärnan af sitt ämne, är en säker borgen för att de förslag till häfvande af ofvanberörda missförhållanden, hvilka nu framlagts för regeringen, skola bringa frågan närmare sin lösning.

Att ingen kvinlig sakkunnig blifvit satt i tillfälle att deltaga i komitéens arbete, måste vi dock beklaga. Kvinnor ha förr i vårt land varit medlemmar i af kungl. maj:t tillsatta komitéer, då det gällt utredande af frågor, som beröra deras köns intressen. Och hvilken fråga kan ligga kvinnan närmare än barnavården? Här om någonsin borde en kvinnas erfarenhet och blick för praktiska detaljer

varit af betydelse. Vare detta sagdt utan att i minsta mån vilja förringa värdet af de manliga komitémedlemmarnes arbete. Det har som vi ofvan påpekat, varit ledt af lika mycken grundlighet som lefvande intresse.

Som ett ojäfaktigt bevis därför framstår den skrift »*Om barnavården och särskildt fosterbarnsvården i äldre och nyare tid*», som af komiténs ordförande, medicinalrådet Rich. Wawrinsky, nyligen utgifvits som ett förarbete till komitéberättelsen. Det är de späda och värnlösa människovarelsernas gripande historia, som här framställles i en samvetsgrann forsknings klara belysning. För själfva ämnets utredning lämnar arbetets rikedom på faktiska uppgifter ett förträffligt material, på samma gång det ur kulturhistorisk synpunkt kan tillmätas en ej ringa betydelse. Själfva framställningen är hållen i en liflig, tilltalande form och äger ej den för ett komitébetänkande vanliga torra och ämbetsmässiga stilen, hvarföre boken i dubbel bemärkelse kan kallas intresseväckande och läsvärd. En kort redogörelse för dess innehåll är därför här på sin plats, så mycket mer som vi i ett par föregående artiklar i fosterbarnsfrågan, benäget meddelade af föreliggande arbetes författare, varit i tillfälle att visa, hvilken betydelse särskildt för kvinnan vi anse hvarje reform inom den offentliga barnavården i vårt land innebära.

* * *

Förf. går i inledningen till sitt arbete långt tillbaka i historien. Han låter oss kasta en blick in i den af en historiker som »en värld utan kärlek» betecknade dunkla tidsålder, som föregår Kristi framträdande på jorden, då det hjälplösa, nyfödda barnets värde ej aktades högre än »en vanlig förbrukningsartikel, som ägaren (d. v. s. fadern) kunde efter godtfinnande behålla, afyttra eller förstöra». Äfven forntidens högst stående folk intaga i sin uppfattning af barnen och deras ställning i familjen en mycket låg ståndpunkt. T. o. m. greker och romare, hvilkas konst och litteratur väcka vår beundran, hyste mycket låga tankar om barnens existensrätt och om det värde som kunde tillmätas ett nybildadt människolif.

Upprörande äro isynnerhet de omänskliga seder, som voro råddande i det gamla Rom, hvarom lämnas i all sin ohygglighet intressanta detaljer. De af fadern förkastade barnen utlades vanligen på en viss öppen plats i närheten af en pelare, som däraf fick namnet *Columna lactaria* (mjölkpelaren), där hvar och en kunde om han så

önskade, utvälja åt sig ett barn och antingen adoptera det eller upptaga det till slaf. Sorgligt var i sanning dessa arma varelsers öde. De barn hvilka svulto ihjäl eller söndersletos af vilda hundar, voro icke de sämst lottade. Af dem som upptogos som fosterbarn blefvo många på det grymmaste sätt stympade af fosterföräldrarna för att sedermera såsom tiggare blifva för dessa en lönande inkomstkälla. Under det tilltagande sedefördärfvet under kejsartiden och de allt skarpare framträdande klass-skiljaktigheterna med ty åtföljande fattigdom tilltog i en förfärande grad oseden att utsätta barn, hvilka öfverlämnades åt slafveriet eller en ännu grymmare framtid. Och samma omänskliga förhållanden voro rådande i de under romarväldet lydande provinserna. De *germaniska* folken intaga dock i sedligt afseende och i de förhållanden, som röra familjen och barnen en undantagsställning. Att döda nyfödda barn ansågs bland dem tvärtom för en neslig handling.

Hvad våra förfäder, de gamla nordborna, beträffar, veta vi, att fadern ägde oinskränkt makt öfver det nyfödda barnet, att upptaga eller utsätta det. Och förf. gör i afseende härå den bemärkningen hurusom det är ett ganska egendomligt sakförhållande, att den laggifva hustrun, som i Norden, liksom hos alla *germaniska* stammar, intager en mycket aktad ställning, härvidlag ej hade något att säga. Det vanliga skälet till utsättning var fattigdom, ehuru äfven missbildning eller svaghet hos det nyfödda barnet kunde vara anledning till att det öfvergafs äfven af burgna föräldrar. Dock torde detta slags barnamord ej varit så allmänt förekommande, som de råa sederna låta oss antaga. Af de gamla sagorna framgår dessutom att det att upptaga fosterbarn ansågs för en berömlig gärning och att en fosterfaders ställning var högt aktad.

Sålunda redogör förf., med stöd af sina forskningar i häfderna, för hvad vi i dubbel bemärkelse kan kalla historien om människosläktets barndom, ända till tidpunkten för den rörelse, hvilken främst af allt skrifvit kärleken till nästan, skydd för de svaga och värnlösa på sitt banér — kristendomen.

* * *

Den kristna lärans fundamentalprincip: alla människors jämlikhet och broderskap gjorde sig gällande på alla områden, icke minst i fråga om dem som rörde barn och värnlösa. Kristendomens hela anda stred mot hedningarnas råa plägseder: fosterafdrifning, barna-

mord och barnutsättande. »Vi behöfva endast», säger förf., »återkalla i vårt minne den kärlek vår religionsstiftare i ord som handling bevisade de små för att genast inse oförenligheten af hvarje slags grymhet mot barn med hans läras rätta efterföljd.»

Det är dock lätt att inse, att trots den kristna lärans föreskrifter, det skulle dröja århundraden innan de oseder, som här berörts, alldeles utrotats. Äfven i de länder där kristendomen antagits till stadsreligion tränger det kristna åskådningssättet blott långsamt igenom. Men så väl den allmänna moralen som lagstiftningen höjer allt högljuddare protester och staten börjar allt mer inse, att det är dess plikt, ja med dess fördel förenligt att sörja för de nyfödda medborgare, hvilkas föräldrar af armod eller andra orsaker äro urståndsatta att vårda sig om sin afkomma. Så uppstå de första *barnavårdsanstalterna* och *hittebarnshusen*.

Kyrkan går här i spetsen för reformen. Under medeltiden är det isynnerhet de andliga ordnarna, som gör det till sin mission att taga fattiga, värlösa och öfvergifna under sitt hägn. Den välgörenhet som af och igenom de kyrkliga institutionerna utöfvas är storartad. I närheten af klostren och kyrkorna inrättades särskilda anstalter, s. k. *orphanotrophia*, i hvilka öfvergifna barn erhöilo tillfälligt skydd och underhåll. Ett bruk var äfven rådande, att vid kyrkportarna uppsätta marmorskålar, i hvilka de mödrar, som själfva icke kunde eller icke ville uppfostra sina barn fingo nedlägga desamma. Dessa »hittebarn» upptogos och ställdes under kyrkans beskydd.

I Frankrike, Italien, Spanien, liksom öfverhufvud i alla romanska länder följdes i fråga om upptagande af öfvergifna barn i allmänhet hittebarnshus-systemet; angående detta systems innebörd lämnar oss förf. en klar föreställning. Vid hittebarnshuset (det första af detta slag stiftades af Helgeandsorden 1188 i Marseille), »hade man på porten anbragt en glugg eller fönster, genom hvilket barnet kunde instickas till portvakten, utan att modern eller den, som aflämnade barnet blef synlig.» »Sannolikt var», heter det vidare, »denna anordning första början till den sedermera i vissa romanska länder så vanliga *vridcylindern* eller *vridskålen* (*le tour*), en vanligen i anstaltens port anbragt skålformig, invändigt madrasserad vridskifva, på hvilken barnet lades, hvarefter skifvan genom en särskild anordning, under samtidig signal, vred sig ett halft hvarf, så att barnet alltså genast blef fördt inom hus, utan att den som ditfört detsamma kunde synas. Allt forskande efter barnens föräldrar var för öfrigt vid strängt straff förbjudet.»

Ett stort antal dylika hittebarnshus anlades i södra och mellersta Europa, de flesta stående under kyrkans öfverinseende. Men redan mot slutet af medeltiden synes dock, på grund af den oerhördt stora dödligheten inom hittebarnhusen, man börjat öfvergå till den åtgärden, att utackordera barnen till utomboende personer på hittebarnshusens bekostnad.

Det ifrågavarande systemet synes ej alls vunnit insteg i norren och något verkligt hittebarnshus, liknande dem i södern, har aldrig funnits i Sverige. Familjebanden voro här nämligen sedan uråldriga tider så fasta, att mödrarna blott af yttersta tvång kunde förmas att för alltid skilja sig från sina barn. Under medeltiden är därför fosterbarnsväsendet i Sverige hopblandadt med den allmänna fattigvården, ehuru här som annorstädes kyrkan ingrep på ett kraftigt sätt. Efter hvad förf. påvisar existerade redan under denna tid ensamt i Stockholm minst tre fattigvårdsanstalter, s. k. helgeands-hus, i hvilka värnlösa så väl yngre som äldre fingo underhåll och vård. Först i en långt senare tid, sedan fattigvården öfvergått från kyrkan till det borgerliga samhället, hafva särskilda barnavårdsanstalter, oberoende af den allmänna fattigvården, inrättats i vårt land.

* * *

Historiken öfver fosterbarnsväsendets vidare utveckling under nyare tid erbjuder många intressanta detaljer, hvilka tyvärr det knappa utrymmet endast tillåter oss att helt flyktigt beröra. Det i politiskt och religiöst afseende så betydelsefulla tidsskede, som ingår med reformationen, medförde äfven i socialt afseende stora omstörtningar. Så ingår äfven fosterbarnsväsendets historia i en ny fas. Ifrån en kyrkans frivilliga barmhärtighetsåtgärd blir vården och försörjandet af föräldralösa eller öfvergifna barn en de civila myndigheternas sak och lagbestämmelserna rörande fosterbarns ställning preciseras allt mer.

Under reformationstidehvarfvets första skede spåras dock hvad beträffar de värnlösas och spädas intressen näppeligen någon förändring till det bättre. Alla brytningstider kräfva sina offer. Så efterleddes under det upplösningstillstånd, som var en följd af de religiösa och politiska striderna, föga lagarna, donationer och understöd undandrogos barmhärtighetsinrättningarna, kyrkor och kloster, beröfvade sin makt och sina tillgångar, upphörde att bekymra sig om barnavården. Särskildt Frankrikes historia från 1500-talet erbjuder

i detta afseende taflor af förfärande mörker. Någon offentlig barnasyl fanns icke längre, och hopar af nyfödda barn utkastades på gatorna. Ensamt i Paris omkommo hundratals barn årligen på detta sätt. Den *Maison de la couche*, en slags privat barnasyl, dit de utlagda barnen öfversändas af myndigheterna, hade blifvit en verklig afgrundsplats för de små och gick i dagligt tal under benämningen: »Maison de la mort».

Det var människovännen Vincent de Paul, som i Frankrike blef reformator inom barnvården och på visst sätt inom hela den katolska världen. Han var upphofsman till det första *Hopital des enfans trouvés* i Paris, hvilket, ställt under statsmyndigheternas kontroll och underhållet af staten, blef början till en mängd barnasylar öfver hela landet. Vissa bestämmelser för dessa vårdanstalter äro ännu gällande. Så föreskrefs att damer tillhörande den af Vincent de Paul stiftade kvinnoföreningen *Confrérie de la Charité*, skulle utöfva tillsyn såväl öfver de barn som vårdades i barnhemmen, som äfven öfver dem, hvilka från hemmet utackorderats till enskilda fostermodrar. Samma principer tillämpas än i dag i ty att enligt förordningen i den lokal-komité, hvilken tillsättes af prefekten i hvar departement för att kontrollera att lagens föreskrifter i fråga om fosterbarnen efterlefvas, tvenne familjemodrar skola ingå som medlemmar. Kvinnans insats i arbetet för barnvårdens förbättrande har således varit tillerkänd en stor betydelse äfven i tider långt före vår egen.

Efter att ha följt fosterbarnsväsendet i Europa under 16- och 1700-talen uppehåller sig förf. utförligt vid de särskilda system i fråga om föräldralösa och öfvergifna barns underhåll och vård, hvilka i vårt århundrade tillämpats och ännu tillämpas i olika länder. Vi finna där af att hittebarnshus-systemet, med och utan vridcylinder, bibehålles hos de romanska folken med mycken seghet, ja ända in i våra dagar. I Frankrike, där en oroväckande folkminskning satt landets national-ekonomer många myror i hufvudet, förmärkes ett allt större intresse, en allt ömmare omvårdnad från statens sida för de späda och värnlösa. Fosterbarnsindustrien, som fått en ofantlig utsträckning, ej minst i följd af den inom den franska medelklassen gängse oseden att af bekvämlighetsskäl utackordera barnen under de första lefnads-åren till fostermodrar på landet, står under en mycket skarp kontroll, och lagstiftningen omgärdar i detta afseende så väl myndigheter som enskilda med ytterst bindande förordningar (den s. k. loi Roussel).

I England, Tyskland, liksom i hvarje civiliseradt samhälle, för- märkes en fortgående rörelse framåt mot en genomgripande för- bättring af fosterbarnsväsendet och därmed sammanhängande förhål- landen. Äfven i vårt land blir omsorgen om de värnlösa barnen allt mer en statsangelägenhet. Ej nog med att vårdanstalter kom- ma till stånd, (redan 1766 är det första reglementet för *Stora Barn- huset* utfärdadt) det gäller äfven förbättrandet af de hygieniska förhållandena, vidtagande af sådana åtgärder, som kunna uppehålla det späda människolifvet och hindra dödligheten bland barnen, äfven- så inskränkandet af den fördärfbringande fosterbarnsindustrien.

Genom att, på sätt som vi här blott helt summariskt kunnat antyda, under författarens insiktsfulla ledning följa fosterbarnsväsen- det under århundradenas lopp, skulle det väl tyckas som om vid jämförelse med forna tiders mörka taflo, vår egen tid endast er- bjöde sådana af idel ljus. Men den minsta kännedom om bestående förhållanden, hvartill de allt för ofta i våra tidningsspalter före- kommande berättelserna om upprörande vanvård och misshandel af fosterbarn, lämna ett rikligt material, gifva vid handen, att allt här- vidlag sannerligen ej är väl beställt äfven i våra dagars upplysta samhällen. Tidsenliga, af staten underhållna mönsteranstalter för upptagande af späda värnlösa barn, sådana äfven vi kunna uppvisa flera, göra visserligen sitt till för förbättrandet af barnavården, men det faktum, att *något allmänt, af staten fastställt system i fråga om fosterbarnsvården icke existerar i Sverige* visar tillfyllest, att en reg- lering af hithörande förhållanden för att sätta en hämsko på den af- art af barnavård, som så betecknande benämnes fosterbarnsindustri, är högeligen af behovet påkallad.

Det är därför med stort intresse hvarje människovän mötser fosterbarnskomiténs förslag. Efter hvad det här af oss refererade arbetet antyder, är det i *samarbetet* mellan staten, kommunen och den enskilde som man hoppas finna en lösning af det invecklade proble- met huru samhället skall bereda ett verksamt skydd åt de värnlösa barnen. För sättet huru detta samarbete bäst skall kunna ordnas, hoppas vi sedermera med stöd af komiténs förslag blifva i tillfälle att redogöra.

L. D—n.

Orvar Odd*).

Romantiskt sagospel i 5 akter

af

Anna Knutson.

*Likt mänskornas öden är böljornas svall:
Bäst är vara färdig för medgång som fall.*

E. G. Geijer.

Hufvuddragen i skådespelet äro hemtade ur fornsagan: »Orvar Odds saga». Orvar, Ingjalds fosterson, säger sig förakta gudarne och endast förlita sig på sin egen kraft och sitt goda svärd. Völvans spådom, som går stick i stäf med hans stolta själfkänsla, kommer honom att än vidare, i ord som handling, söka trotsa nornornas rådslag. Tillika med sin fosterbroder Asmund drager han så ut på härtåg och vinner stort hjälterykte. En kvinnas listiga ord och trolska gåfva förmår honom dock att skifta hug och, tvärtemot nordmannased, uraktlåta att hämnas sin fosterbroders död. Det hämnar sig emellertid genom att tillskynda honom än djupare förluster, än bittrare erfarenheter. Såsom mångpröfvad man kommer han så till land, där kristen tro predikas och han, den djärfve förnekaren af fädrens gudar, böjer sig för korset och drager som from pilgrim till det heliga landet. Efter många-handa skiften hamnar han slutligen som konung i ett mäktigt rike. I sin ålders sena ro gripes han plötsligt af längtan efter fädernejorden och nornans makt eller Guds dom drager honom oemotståndligt tillbaka till hemmets strand, där völvans spådom går i fullbordan och giftig orm blir svärdsvan kämpes bane. Då han känner sin dödsstund nalkas, säger han sig dock ej nesligen vilja dö af ormagift utan befaller sina kämpar att bygga honom ett bål. Han bestiger bålet och med de med slocknande stämman utsagda orden: »Kristus är mitt lif, döden är min vinning», slutar skådespelet.

*) Sagospelet Orvar Odd, hvarur vi härmed delgifva våra läsare första akten, utmärktes vid Svenska akademiens sista högtidsdag med hedersomnämmande, emedan, som det heter i akademiens motivering, dess »författare tydligen ådagalägger noggrann kännedom om fornsagorna samt förmåga i behandling af sitt ämne.» Som utrymmet ej tillåter ett återgifvande af stycket i sin helhet, ha vi trots oss böra förutskicka en af förf. gjord kort sammanfattning af skådespelets innehåll.

Första akten.

(I Norge.)

(Ingialds gillestuga, präktigt smyckad med sköldar och bonader. Till venster högsätet för husfadren, till höger ett liknande för hedersgästen. Midt på golvet brinner stockelden. Närmast dörren stå bänkar för husets kvinnor och från båda högsätena, längs stugväggarna upp mot bakgrunden, sträcka sig tvenne långbord, besatta med dryckeshorn. Några tärnor lägga sista handen vid salens pyntning.)

Första tärnan.

Har du lagt märke till, att Ingialds husfru går med röda ögon och att fostersonen ej aktar pryda sig för gillet.

Andra tärnan.

Lagt märke till — vid Orvars och Alöfs ordskifte hörde jag tydligt hur han sade: »manar hon fram mig, så sätter jag skölden mellan henne och mig och hamra på den skall jag tills orden stappla på den ledas tunga.»

Första tärnan.

Du tror att han skulle våga så smäda völvan?

Andra tärnan.

Hvad vågar ej han? Du skulle sett honom i går, då han sprängde öfver bråddjupet, hästen reste sig på två ben, manen flög som en sky och ögonen sprutade eld. Alöf ropade: »rid omkring, ej må du våga lifvet för ingenting», men han sade på sitt stolta sätt: »hvad man vågar lifvet för blir alltid *någon ting*».

Första tärnan.

Sådant tycke han fäst vid den hästen! När han tror sig oemärkt jollrar han med honom som med ett barn, kallande honom: guldfaxe, blixtof, vindlätt och jag vet inte hvad. Det likar knappast en man af hans art. Men tyst, jag hör fotsteg och röster! Sannt är ordstäfvet: »när man talar om trollen, så äro de i tunet.»

(Orvar, Ingiald och Alöf inträda. De sednare äro högtidsprydda, men den förre är hvardagsklädd, har tofvigt hår och pilkogret värslöst hängande på rygg.)

Orvar (stannar vid högsätet å hvars bildsirade pelare en af tärnorna ifrigt söker bortgnida en fläck).

Fosterfader, hvad är det för en gudabild, Oden, Tor eller Frey?

Ingiald.

Frey, ser du väl.

Orvar.

Det var ju han som skänkte bort sitt svärd för en kvinnas skull? Gör dig ej så mycken möda, tärna, ej gnider du bort fläcken.

Tärnan.

Jag skall nog få bort den.

Orvar.

Då gör du en dråpelig gärning, hvem vill blota till en gud, som icke är ren? (ser sig omkring i stugan), Så välprydt allt härinne, fager bildväf och blankfäjad sköldar. Det synes som skulle man välkomna fräjdstor hjälte eller praktkär höfding, som skulle man prisa stordåd och mannavett i stället för... (afbryter tvärt och rycker på axlarne.)

Aslöf.

Grims son, gif dig till freds, hvem vet hvad märkliga ting, völvan kommer att tälja dig.

Orvar.

Fostermoder, du tror att jag tänker spörja, du tror att allt, hvad jag härom ordat endast varit tomt munväder.

Aslöf.

Fosterson, om du går undan henne, blir det dig en lätt sak att stå vid ditt ord.

Orvar.

Föga känner du mig — jag skall visa dig, att jag kan handla som jag bör utan att fly. Tro icke att jag ämnar löpa till skogs, nej, stum som en gudabild skall jag sitta härinne i laget. Men ej höfves mig spörja efter framtiden, ty den har jag i egen hand. (tager en sköld från väggen, svänger den öfver hufvudet och låter den sedan falla med sjungande brak). Slik klang aktar jag högre än tandlös fjollas pladder!

Ingiald.

Fosterson, i allt likar du mig utom i ditt öfvermodiga gudsförakt. Du tror blott på dig själf.

Orvar.

Bättre tro på märg och senor än tomma skuggor.

Aslöf.

Ej må I nu ordkastas. Orvar, än en gång beder jag dig, lägg an höfvisk dräkt och visa dig fridare till sinnes. Din brämade skarlakanskappa, ditt runristade gullspann vill jag låta hemta...

Orvar.

Nej, bättre vore om jag satte mig vid härden, fällde vapnen och i allo skickade mig som en träl. Hå, det var just ett godt på-

fund, hit tärnor, hit med stickor och ved, jag skall sköta om elden jag! Bort med pilkoger, bort med ormbugtad armring... skall jag härda ut härinne, så måste jag gå ifrån mig själf.

Ingiald.

Och völvan, som sett nornans väf, henne tror du dig kunna hugvill!

Orvar (kastar vårdslöst vapnen till tärnorna och tager plats framför elden).

Se så, nu kan hon komma när som helst hon gitter. Fostermoder, säg Asmund att han ej låtsar något om.

Astlöf.

Ej synes det mig vara godt råd du företager, men må du skylla dig själf. (går, åtföljd af tärnorna).

Orvar.

Fosterfader, du som tackar gudarne, har du aldrig tackat dem därför, att du icke är en träl.

Ingiald.

Nej, jag har tackat dem för hvad jag är.

Orvar.

Men aldrig för hvad du *icke* är. Nå, det skulle förvisso blifva för många tacksägelser, du skulle trötta ut dig och de goda gudarne med. De skulle hafva ett offer därför, att du ej är en träl, ett annat därför att du ej är en kvinna, ett tredje därför att du ej är en björn eller en ulf eller en kråka... och så vidare ut i oändlighet. Tiden kunde ej räcka till: svärden rostade, åkern tufvades, mjödet surnade, kvinnorna vissnade — hela lifvet blef ett enda blotande. Nej fosterfader, rätt gör du, som endast tackar för hvad du är.

Ingiald.

Kommer ditt svärd att sticka så bra som din tunga, så blir du vidtberömd.

Orvar.

Godt, och när man prisar mitt namn, skall man säga: »väl synes att han haft en hugstor fosterfader, den unga örnen brås på den gamla.»

Ingiald.

Slikt honungstal kommer dig sällan på tungan. Hvart vill du med dina lena ord?

Orvar.

Föga förstår jag att umgå med ljufliga ord, men aldrig kommer mig något på tungan som ej förut varit i hjärtat. Underligt

är dock, att jag nu, trålböjd vid din fot, beder en friboren mans bön: Låtom oss fara ut och förvärfva oss ett namn!

Ingiald.

Du beder ej blott för dig själf.

Orvar.

Asmund och jag hafva ingått fostbrödralag.

Ingiald.

Hvart står då eder håg?

Orvar (pekar på röken, som letar sig väg genom rökfånget).

Hvart går den?

Ingiald.

Ut i det vida, högt mot Odins sall!

Orvar

Så är det med ungdomshågen, ut vill den, ut i det vida och dess mål är högt.

Ingiald.

Vingarne flaxa uppåt innan de äro fullväxta. Snart skolen I få pröfva dem.

Orvar.

Snart — jag väntade att du skulle säga nu. Fosterfader, har du någonsin varit så ung som jag?

Ingiald.

Yngre... när min fader täljde mig ett barkskepp och satte det i bäcken, grät jag därför att jag ej fick kasta mig efter och följa med strömmen.

Orvar (lyssnande).

Seså, nu komma de. Af seid och otyg stinker det lång väg: ormtungor, örnhjärnor, bolmört, kattblod, sot från äril, offers tarmar, hu! hvilken trolldryck de kokat ihop i natt. Väl vore jag hugad, att uppträda i annan skepnad än trälens!

(Völvan inträder, följd af seidmän och seidkvinnor. Den förra är iklädd en lång kåpa, kantad med svarta kattskinn. Hufva och staf äro omlindade med fläckigt ormskinn. Hennes följe bära alla ludna kåpor och hufvor. Alöf och Asmund jämte tärnor och huskarlar följa strax efter).

Ingiald.

Hell och säll dig Hleid! Stor heder visar du mitt hus i dag.

(Alöf visar spåkvinnan fram till lilla högsätet, tager stafven ur hennes hand, ställer den mot högsätospelaren och lägger vecken af kattskinnskåpan tillrätta.)

Orvar (halfhögt).

Vi äro många trälar här i kväll.

(Huskarlarne se förundrade bort till honom och hviska emellan sig).

Hleid.

Godt folk, tagen plats och låten mig få ljud. Sedan må I framträda en och en i sender. Nej Ingiald, rör ej hornen, mjödets must får ej fukta mina läppar förr än de klarligen talat, hvad jag förnummet under sistförflutna natten medan ångorna från blodröd brygd omsväfvade mitt äne och galder fulla af fornvisdom ljödo från min mun.

(Alla taga plats, Ingiald och Alöf i högsätet, Asmund på närstående bänk. På tvärbänken vid ena bänken sitta kvinnorna och bortåt dörren till huskarlarne. Völvan höjer sin staf och sjunger:)

Framsynt är völvan,
Villig att varna,
Villig att tyda
Tidernas tecken.
Henne hvart väsen
Tvingas att tjäna.
Örn, som sig svingar,
Orm, som sig smyger
Måste till brygden
Blodoffer bringa.
Storfåglens hjärna
Flammande fräste,
Jordslickarns tunga
Kvalmättad krympte.
Brådt öfver brädden
Svämmade seiden,
Darrande läppar
Drucko hvar dropa.
Skarpsynta ögon
Framtida synen
Sågo då skimra.
Skarphörda öron
Nornornas rådslag
Fikna förnummo.

(sänker stafven).

Kom fram Ingiald och låt höra hvad dig veta lyster.

Ingiald (går fram).

Gärna vill jag veta hurudan vinter vi få i år.

Hleid.

Mången tör väl tålsamt vänta på att fjordens vatten skall bryta upp och folk börja nästan mäla om, att de glömt hur grönt ser ut.

Ingiald.

Det blir då en lång, snörik vinter. Nå, hur faller skörden ut?

Hleid.

Vidga ut din huskrets, bygg upp en ny lada bredvid den gamla, men förgät ej att den bör vara dubbelt så stor.

Ingiald.

Du spår goda dagar — må jag då gå längre fram i tiden. Huru många skördar skall jag berga, huru många vintrar skall jag upplefva?

Hleid.

Mycket lyster dig veta, väl såg jag randningen i nornans väf, men om jag räknade trädarne var väl icke så visst. Dock hör, mången skörd skall hvitna på din åker, hvarje lock skall hvitna på din hjässa innan din lifsdag är all.

(Ingiald går, Alöf träder fram).

Alöf.

Hleid, jag har endast en fråga.

Hleid.

Men *allt* lägger du i denna spörjan!

Aslöf.

Sannt, ty jag önskar veta om jag undgår det tyngsta jordeve.

Hleid.

Du undgår det ve, som skulle gräma dig bittrast.

Alöf (hälsar och går).

Ingialds husfru kunde ej höra något mera hugnesamt än att hon får ljuta döden före honom. Fröja skall få ett offer af mig i morgon.

Asmund (träder fram).

När får jag draga ut på vikingatåg?

Hleid.

Snarare än du tror, men icke snarare än du önskar.

Asmund.

Det låter godt... tälj mig mitt öde än vidare.

Orvar (halfhögt).

Du är för god för den här leken.

Hleid.

Ingialds son, mycket äger du af hvad lifvet vänast skattar. Blott tre ting, vill jag nu nämna; en moders ömhet, en faders råd och vishet, en hjältes vänskap. Din håg är blid och vänsäll, men den sträcker sig dock efter ryktets blodiga bragd, och gläds, ty du skall till fullo nå ditt mål. Men när ditt svärd mest fruktas måste det ur domnad hand falla och när lifvet fagrast leker för din syn, öppnar sig din grafhög. Nornan spann din tråd i skiraste glans, men icke blef den lång.

Orvar.

Hvad spår hon... Asmunds fall!

Asmund.

Väl likar mig din spådom, du täljer mig att jag skall dö, men du täljer mig desslikes att jag skall lefva.

Orvar.

Sannt — lifvet och äran äro ett. Ryktet, som aldrig dör stannar utanför högen, men ej må han hålla det för sannt, som en völva pladdrar.

Hleid.

Ingialds son, lyster dig att fråga något mera?

Asmund (med halft löje).

Hvad tänkte min fader, då han första gången tog mig i famn och skulle fälla domen öfver mitt lif?

Hleid.

Du vill pröfva mig, Asmund. Godt, din fader tänkte att du var en klen pilt, föga artad att växa upp till fullgod kämpe. Han hade också redan beslutat, att du skulle sättas ut i vildmarken till rof för ulf och räf, då din späda hand liksom häjdande grep efter hans arm. Därvid skiftade han hug och sade: »lefva må han, hurudan han än blir.» Minnes du det Ingiald?

Ingiald.

Jag minnes det fullväl.

Hleid.

Asmund, tror du mig nu?

Asmund.

Väl ser jag att du har kunskap om mycket. (hälsar och går).

Hleid (reser sig, stöder sig tungt mot högsätspelaren och blickar skarpt omkring).

Man andas så tungt härinne, det måste vara brist på luft, trä låt upp dörren! (pekar på Orvar, som ej rör sig ur fläcken). Är de

blå rök i stugan eller är det seidångor, som ännu hägra för min syn? Nu skall völvan spörja, spörja med stickande spe... Godt folk, I hafven alla hört talas om Tor, huru han klädde sig i brudelin och kvinnopynt och sökte göra sina hvassa blickar milda och sina hårda händer lena och huru han åt kost vid dens bord, som han föraktade. Hvarför tron I, att han så handlade?

Ingiald.

Det månde man väl veta, han ville återfå sin hammare.

Hleid.

...Återfå sitt mest hårdpröfvade, sitt mest fruktade vapen. Ja väl. Så måste han göra sig svag för att åter blifva stark, Tor i kvinnokläder, med ömkan kunde man le däråt om man ej visste hvaråt det syftade. Men kan någon säga mig hvad det betyder, då en friboren man skickar sig som träl? I tigen, ja völvan må väl fåfängt spörja. — Men hör då, det är något kväfvande tungt öfver stugan, öppna dörren träl, jag befaller dig!

Orvar (reser sig upp och griper efter sitt undankastade vapen.)

Föga har du, kvinna, att befalla här. Vore jag blott träl, höll jag mig dock för god att lyda dig.

Hleid.

Orvar, Grims son, var stilla och jag vill tälja hvad dig förestår.

Orvar (lyfter en sköld från väggen.)

Hvad mig förestår vet du mindre än jag själf.

Hleid.

Grip ej skölden att hamra på, ty höra måste du! Djärf är din hug, bland bälde män vill du blifva främst och rosande rykte vill du vinna. Fjärran vill du draga och stordåd vill du öfva. Ditt unga blod sjuder af trängtans brand.

Orvar.

Märklig nyhet bådardu... Sannt, ännu är jag ej fastvuxen vid tufvorna på Berurjoder.

Hleid.

Orvar, du föraktar gudarne, då du ser deras bilder tänker du på stock och sten och bjärtmåladt snidverke, men aldrig på Odin, som skänkt ditt stolta, manliga sinn, aldrig på Tor, som skänkt din smidiga kraft.

Orvar.

Sannt — och jag säger det nu med högt ljudande röst: jag tror icke på dessa gudar, som man talt mig måste förgås. Men

äfvén om jag trodde, ville jag ej blota. Hvad jag fått utan begäran, må jag väl få behålla, det må nu vara oxar eller kärfvar, söner eller trälar.

Hleid.

Högt är ditt tal, men märk mina ord: den tid skall komma då du blir lågmäld och öfvervunnen och faller i stoftet för gudar, hvilka du nu ej ens nämna vet!

Orvar.

Dina ord aktar jag ej mycket värda. För det första äro de en völvas, för det andra en kvinnas.

Hleid.

Den tid skall komma, då du för en kvinnas skull ändrar ditt hela sinn.

Orvar.

Tig eller jag slungar skölden i din gamla trollskalle!

Hleid.

Ej ängslar mig ditt hot, allt går dit ödet hvälfver och människan kan ej undgå hvad henne förelagdt är. Men om jag nu nämner något, som du varmt älskar och starkt hatar, vill du då böja ditt sinne och säga: jag tror?

Orvar.

Nämn!

Hleid.

Ditt sinne går aldrig en smygväg och det hala, som slingrar sig undan eller fram är dig en styggelse. Mot björnen går du med en kort klubba, men ur vägen springer du för en orm.

Orvar.

Hvem gaf dig kunskap härom?

Hleid.

Du älskar den guldljuse gångaren, som gnäggar då du nalkas, som ser så eldigt mot faran liksom älskade han den och som hastar fram i kapp med vindens il.

Orvar.

Hvad fagert är blir lätt älskadt, du behöfde ej koka seid för att tälja mig det.

Hleid.

Grims son, slika ord göra dig föga gagn. Den dunkla brygd har skänkt mig ljus, ljus öfver ditt lufs öde. Hör och gläds: vidt-

berest skall du blifva, ditt rykte skall spridas från land till land och din väg öfver hafven länge spåras af blod. Vet dock — om du fore öfver än större floder, bredare fjordar och vidare haf, skall du dock dö i Berurjoder. Mycket skall du med svärdsegg vinna, men för svärd skall du dock ej falla. Giftig orm, som du hatar skall din bane varda och Faxe, som du älskar skall dig till ofärd föra.

Orvar (sätter skölden framför sig och hamrar på den).

Tig kvinna eller jag svarar ej för min gärning. Din falska tunga är mig förhatligare än giftsväld orm. På dörren med dig och hela ditt följe!

Ingiald (träder emellan).

Här råder jag.

Orvar.

Fosterfader, rätt har jag väl ej att lasta din gärning, men det synes mig som kunde jag ej mer trifvas af ditt bröd sedan seid kokats vid din härd. Jag beder dig, ej såsom nyss trälböjd i mull utan med höglyftadt ämne: Låtom oss lämna Berurjoder!

Ingiald.

Må det rustas till er affärd.

Orvar.

Du gläder mig fosterfader. (Han går några steg, men vänder sig plötsligt mot Hleid liksom fattad af en ingifvelse.) Völva, väl lyster mig att visa det din spådom ej skall fyllas.

Hleid.

Gör det om du kan.

Orvar.

Nornans väf, som du så mycket pladdrar om, vill jag sönderrifva med mitt svärd. Du säger att Faxe skall mig till ofärd föra, men innan dag gryr skall han ligga maktlös som en gudabild.

Hleid.

Grims son, nu tror du på något mera än på dig själf.

Orvar.

...Hvad?

Hleid.

En norna säger, att människan ovetande tvinnar med på sitt ödes tråd. Hvad du nu trotsande gör, skall till slut sanna mina ord.

Orvar (ler öfverljudd).

Om jag trodde att en död häst kunde blifva min bane, vore jag väl från vettet.

Hleid.

— Du tror att en lefvande kan det!

Orvar.

Völva, intet tror jag, *intet*, hör du. Ej handlar jag för att undslippa, endast för att klarligen visa, att det ligger i min makt att själf bestämma öfver mitt öde.

Hleid.

Det är redan bestämdt.

Orvar (vänder sig till Asmund.)

Fosterbroder, hvarför härda vi så länge ut. *En* sanning talde oss völvan, härinne kan man svårligen andas. — Kom, vänare är det under himlahvalfvet, vänare nere vid fjorden: stjärnor, fullmåne och klart sofvande yatten, tystnad och ljus hvart man ser både ofvan och nedan. Kom, kom, från sotad ås och nattmörk trollkonst, från gudar och lögner och svikande ord. Vi vilja rådslå om vår stundande färd. (Fosterbröderna gå.)

Hleid (lyfter stafven och sjunger.)

Människotunga
Stolt du talar,
En gång likväl
Stum du blifver.
Människoöga
Stolt du blickar,
En gång likväl
Skumt du blifver.
Människosinne
Högt du häfves,
En gång likväl
Sänkt du blifver.

Kan mot stormen
Spån väl spjärna?
Kan för frosten
Ros sig freda?
Högre lagar
Lugnt de lyda,
Ödmjukt böjda
Och vissnade.

(Slut på första akten.)

Några ögonblicksfotografier från arbeterskornas värld.

I.

På stråhattfabriken.

Januaridagen är kall och bister, snön faller i täta flingor, blåsten hviner om knutarna. Skymningen faller på, men inne i arbetssalen sprida de elektriska lamporna ett klart ljus. Här skall man inte tänka på snön och kylan, här är det för vårens och sommarens tid som det arbetas.

Vid de två långa borden, som löpa genom salen, sitta mellan 50 och 60 unga flickor sysselsatta med ett sy halmhattar. Hvar och en har sin lilla i bordet fastgjorda symaskin, som drifves med elektricitet, hvar och en har sin modell att sy efter, sin stock af trä, på hvilken hatten formas, sin stora järnrulle — liknande en symaskinsspole — kring hvilken flätorna äro upplindade.

Hvita, svarta och kulörta hattar af en mängd olika former och storlekar äro i arbete.

Där sitter en liten ljus flicka, som ej ser ut att vara mer än en 16 år. Hon håller på med en hatt af enkla, hvita flätor. Kullen är just färdig, liten och toppig, nu syr hon brättet, som skall vara stort, med ett par djärfva bukter bak. Den lilla arbeterskans kinder glöda af ifver, flätorna löpa raskt och säkert mellan hennes kvicka fingrar, maskinen surrar, hatten blir större och större, inom ett par minuter är den färdig. Då stannas maskinen med ett litet tramp af foten, flätan klipptes af och fästes för hand. Hatten profvas på stocken med en van rörelse, får en hastig böjning vid bucklorna bak och lägges sedan till den hög af likadana hattar, som samma arbeterska förut förfärdigat under dagen. Så börjar hon genast en ny hatt, alltid genom ett par stygn för hand midt uppe på kullen och så på maskinen igen. Om hon är riktigt flitig kan hon af denna enkla sort hinna ända till 70 hattar på dagen och hon har ännu icke arbetat mer än ett år i yrket. Och denna vecka måste hon vara förfärligt flitig — säger hon — ty det är snart den 1:sta och hon måste betala hyran för nästa månad, ty hennes far ligger sjuk och modern hinner aldrig komma ut och förtjäna något, då det är 5 yngre syskon hemma. »Förra veckan förtjänade jag 8 kronor,

den här skall det nog bli 10», säger hon, »om jag bara får slippa ryggvärken, som brukar komma på mig, när jag syr allt för ifrigt. Men så får jag väl ligga till sängs på söndagen och då går det nog öfver igen.»

Och med ett energiskt tag i flätorna låter hon hatten snurra rundt på stocken.

Litet längre upp vid bordet sitter en äldre flicka, som begagnar en annan sorts symaskin, en som syr utan stygn. Hon har svarta, breda och mjuka engelska flätor att arbeta af. Det är ömtåliga flätor, hon måste vara mycket noga, så att de ej gå sönder i kanten, och ej låta maskinen gå för fort. Hennes modell är sådan, att kullarna måste sys för sig och brätterna för sig för att sedan fästas tillsammans af montererskorna. Hon arbetar lugnt och jämt utan fjäsk, kanske snarare en smula likgiltigt. Det ser nästan ut som om hennes fingrar ginge af sig själfva, som om hon ej behöfde göra sig besvär att tänka på hvad hon gör. Men så har hon också hållit på att sy hattar i 11 år, dag ut och dag in; modellerna ha nog växlat under årens lopp, men arbetet har alltid varit det samma. En 15, 16 kronor kan hon förtjäna i veckan, hon är en af dem som sy fortast. »Ja, det räcker inte så långt, när man skall betala både hyra och mat och kläder och ved och allt. Om sommaren har fabriken ej så mycket arbete, då blir förtjänsten mindre. Men så är ju arbetet icke så ansträngande heller och snyggt och treffigt är det och endast hyggliga kamrater får man, ty hvem som helst tages ej till arbeterska på hattfabriken. Så inte är det värdt man beklagar sig, bättre kunde man ju ha, men sämre också. Eller hur?» vädjar hon till kamraten bredvid, som syr kapotthattar af mycket smala och fina marinblåa flätor. Denna nickar blott till svar, vågar ej se upp, det gäller att föra flätorna riktigt jämt, så att de ej bukta sig. Arbeterskan bredvid henne syr stora hvita gosshattar, den nästa små bruna reshattar efter engelsk modell, sedan komma några som sy röda och gröna landshattar.

Förestånderskan går omkring och ser till arbetet, ger ett råd här, en rättelse där, delar ut flätor och sybehör; springflickorna nysta upp flätorna på rullar, sopa upp skräp och affall, bära ut de färdiga hattarna till prässning.

Alla hattar sys dock icke på maskin. I den s. k. monterings-salen äro äfven omkring 60 arbeterskor sysselsatta. Halfva antalet montera de maskinsydda hattarna, fästa kullar och brätten till-

sammans samt sätta band på de enklare hattarna och gosshattarna.

Men de öfriga arbeterskorna på monteringsalen sy de finaste hattarna för hand. Ibland tillverka de först en liten stomme af karkas, kring hvilken flätorna sedan sys, men ofta formas hatten på fri hand efter modellen. De skickligaste arbeterskorna sy efter från utlandet komna ritningar de första modellhattarna, efter hvilka trästockar sedan göras och som tjäna till mönster för dem, som i den andra salen sy hattar på maskin.

Från 8 på morgonen till 7 på aftonen med 1½ timmes midagsrast arbetas det på hattfabriken och för hvarje dag stapplas nya tusenden af hattar i alla färger och former upp på hyllorna i de stora lagerrummen. Och när våren kommer spridas dessa olika hattar landet rundt till alla de små och stora återförsäljarne i städerna och på landsbygden. På hattfabriken tar man då itu med filthattarna, men på dem är det hufvudsakligast män, som arbeta. De arbeterskor, som ej kunna sysselsättas med att montera filthattar, få under den tid stråhatt-tillverkningen står stilla, söka sig annat arbete eller — om de hafva råd därtill — hvila sig. Det kan nog vara skönt att en liten tid slippa sitta instängd på fabriken, men att gå miste om förtjänsten är ofta bekymmersamt nog.

Nu under vintersäsongen är det i alla fall fullt upp med arbete för både hatsömmerskor och montererskor. Där de sitta vid maskinerna eller med vana fingrar sy för hand dessa olikfärgade hattar i mer eller mindre konstiga fasoner, ägna de kanske icke en tanke åt den varma och ljusa årstid, då dessa hattar skola begagnas. Hvem vet hvad de tänka på och längta efter! Kanske blott efter att klockan skall bli sju på kvällen, då de få sträcka på de stela benen, räta på ryggarna och skynda ut i friska luften.

II.

Hos sätтарinnorna.

Hvilken besynnerlig lukt! Det är trycksvärta och kaffe tillsammans, mest kaffe nästan, ty sådant kokas på tre ställen i salen. Man behöfver nog en liten tår att styrka sig med i kylan, helst de, som haft öfverarbete till kl. 3 i natt, men ändå måste börja sätta kl. 8 på morgonen igen.

Det är så tyst i salen, hvares nakna nedsvärtade väggar här och där fått sig några, ur illustrerade tidningar urklippta författarporträtt till prydnad. Bakom de höga »regalerna» stå och sitta sätтарinnorna, några af dem äro äldre kvinnor, andra, som äro elever, äro helt unga.

I »kasten», som står på »regalerna», ligga de olika typerna i sina fack. Några af sätтарinnorna hålla på med »afläggning», d. v. s. de lägga tillbaka förut uppsatta typer, med hvilka de sedan skola sätta ett nytt arbete. Det går med en ofantlig hastighet att kasta hvar och en af typerna i sitt fack, det första man måste lära sig på tryckeriet är ju att kunna finna hvarje typs plats utan att behöfva söka den. Och för en van sätтарinna är afläggningen nästan en liten hvila.

En elev, med ett blekt sorgset ansikte och pannan rynkad af ansträngning, håller på att söka tyda den mycket svårlästa stilen i det manuskript hon fått sig anförtrödt. Den äldre sätтарinnan där bredvid, som lär henne, är för ögonblicket alltför upptagen af ett brådskande arbete för att ha tid att hjälpa henne, och så måste hon leta sig fram så godt hon kan på egen hand.

Längre fram i salen står »buntmakerskan» — hon, som skall hålla reda på alla stilsorterna, lägga in dem, när de äro begagnade och lämna ut dem till sätтарinnorna — röd och varm letar hon bland sina paket, medan två sätтарinnor, ifriga och otåliga, begära den ena »nonpareille-stil», den andra »petit» och »korpus».

Nu kommer faktorn och frågar efter ett korrektur, som det är mycket brådtom med.

»Om tio minuter» — säger sätтарinnan —, »jag kan inte jäkta på fortare än jag gör!» Hennes blick ilar blixtsnabbt mellan texten och »skeppet», i hvilket »sätтningen» står, på hennes kinder brinna två röda fläckar, hennes hand skäliver emellanåt och svetten pärlar på hennes panna. Ändtligen blir hon färdig, ett par »ombrytningar» blott och gossen, som väntar vid prässen får sätta in »skeppet», dra öfver med färgvalsen och göra »afdraget». som sedan skickas ned till korrekturläderskan.

Sätтарinnan torkar sin heta panna och vänder sig sedan till den elev, hon har bredvid sig. Hon måste se till att flickan arbetar, ty det är hon, som aflönar henne. Hon ger henne 3 kronor i veckan och låter henne sätta på det arbete hon själf fått. Hennes egen förtjänst går upp till en 18, 20 kronor i veckan, ofta stannar det dock vid 15, 16, beroende på hälsan och krafterna, som icke alltid äro de bästa.

»Du får allt raska på litet», säger hon till eleven. »Den där enkla »brödstilen» är ju så lätt, vi måste hinna slut detta i dag och snart är det middag!»

Så tar hon åter till sitt eget arbete. Det är en svårläst, vetenskaplig afhandling, men hon är van vid de mest oläsliga stilar och sätter latinet och tyskan, som hon inte förstår, utan minsta svårighet.

»Ack, om jag vore så skicklig som fröken ändå!» suckar eleven.

»Jag är visst inte skicklig, kära barn. Ju längre man håller på, dess mindre tycker man att man kan, men ingen, som ej är litet inne i arbetet, förstår att uppskatta det. Jag har hållit på i tjugotvå år nu, men har ännu mycket att lära.

»Tjugotvå år!» Eleven ser häpen ut.

Sättarinnan småler och då ser hon helt ung ut, trots sina infallna kinder och det öfveransträngda draget kring munnen.

»Tiden går fort, när man arbetar», säger hon, i det hon vänder en sida af manuskriptet. »Men när jag lärde mig, var det ej så många fruntimmer, som arbetade i yrket. Nu börjar det bli alldeles för många.

Sättarinnan på andra sidan om regalen har följt med samtalet.

»Om vi bara kunde få lika mycket betalt som männen!» faller hon in.

»Ja, det kunde något vara», suckar en tredje.

Det ringer till middag. Medan sättarinnorna samlas i öfre ändan af salen och taga på sig ytterkläderna, fortsätta de det påbörjade samtalsämnet.

»Lika mycket betalt som sätтарыne, det tror jag inte vore någon fördel», menar en. »Följden skulle bli att vi blefve utan arbete. Om tryckerierna kunde få en manlig sättare för samma pris som en kvinlig, skulle de naturligtvis hellre ta den manliga.»

»Karlarna äro så kitsliga!» ropar en tjock, rödblommig flicka med ett hurtigt utseende. »De få ju ändå det bästa arbetet! Jag skulle lika väl som de kunna sätta »accidenser», men får inte lof att försöka en gång! Det är bara afundsjuka, det är säkert!»

»Nå, hvarför kan du inte vara nöjd med det arbete du har, du förtjänar ju rätt bra på det?»

»Man *skall* inte vara nöjd, man skall sträfvä framåt!» — den tjocka sprang skrattande ner för trappan.

»Det går ett missnöje genom hela världen tycker jag», sade en af de äldre sättarinnorna. »Jag för min del är så rädd för alla föreningar och allt bråk.»

»Å prat! Du är gammal och konservativ, men vi äro unga och tro på framtiden!»

Och därmed skildes man vid porten och hvar och en skyndade åt sitt håll för att äta middag.

III.

På ångsyfabriken.

Det är ett sorl i porten, ett stim i trapporna, ett ideligt gående i dörrarna. Omkring 300 kvinnor, kontorspersonalen inberäknad, sysselsätts vid fabriken och nu komma de alla att börja dagsarbetet. Kölden ute har lockat fram rosor på eljest bleka kinder, men fingrarna äro stelfrusna på litet hvar och man måste tina upp dem en smula, innan man kan börja arbetet.

Snart är likväl den systematiskt ordnade tillverkningen af stärkskjortor, chemisetter, kragar och manschetter i full gång. En manlig tillskärare, biträdd af ett par flickor, som ordna tygstyckena, skär till de olika modellerna efter trämallar, som fastskrufvas öfver ända till 130 på hvarandra lagda tyglager, genom hvilka den skarpa knifven föres kraftigt och säkert, som genom ett enda stycke. Sedan hopläggas sammanhörande bitar af andra flickor, stämplas af de två stämplerskorna, som i oafbruten takt hela dagen låta stämpelmaskinerna smälla upp och ner, och sammanbuntas till sist i dussin. Paketer om fem dussin i hvarje, af kragar, manschetter och skjortor i en mängd olika former och storlekar ligga ordnade i facken på de hyllor, som från golf till tak kläda tillskäringsrummets väggar, och trämallarne för de öfver hundra modellerna, som på en gång måste finnas i handeln, ligga likaledes ordnade och nummerade.

I de stora, ljusa sysalarna sitta sömmerskorna vid sina maskiner, som drifvas med ånga. Hvarje sömmerska är specialist på en viss del af tillverkningen och har, därigenom att hon i årtal sysselsatt sig endast med samma slags arbete, uppnått en hög grad af skicklighet inom sitt lilla område. Manschettsömmerskorna sy endast manschetter, kragssömmerskorna aldrig annat än kragar och träcklerskorna, som vända och träckla, hålla ständigt på med detta. Noggrannhet och ihärdighet fordras af dem alla för att de olika artiklarna skola blifva precis sådana som de skola vara, hela dussin på millimetern lika stora och lika väl sydda.

En mängd olika symaskiner användas, somliga, som endast sy efterstygn, andra, som på ett utomordentligt »fint sätt» kasta rispet på manschett- och kragkanterna, innan dessa vändas inåt, och så knapphålsmaskinerna. På dem sys och klippas på en gång de allra vackraste knapphål, naturligtvis ofantligt mycket fortare än af den skickligaste knapphålsömmerska. De fyra flickor, som sköta knapphålsmaskinerna, ha ett riktigt treffligt göra, vore det bara inte, som allt annat fabriksarbete, så förskräckligt enformigt och dessutom så föga inbringande.

Vid ett bord för sig själva sitta några arbeterskor, som icke göra annat än fästa trådarna efter maskinsömnaden. Det går icke fort, och om förtjänsten för detta liksom för träcklingen kan gå upp till 6 kronor i veckan, är det storartadt. Sömmerskorna förtjäna mer, 8 å 10 kronor kunna deras veckopengar gå till, men i de flesta fall stannar det vid 7 kronor.

Sysalarna är fabriakens ena afdelning. Men innan alla dessa skjortor, kragar och manschetter få det prydliga utseende, som de hafva, när vi köpa dem i bodarna, måste de gå genom ännu många händer. De föras till tvättstugan och nedläggas i tvättmaskinerna — ett slags tråldor, som snurra rundt och skaka kläderna i såplödder, tills de blifva hvita som snö.

Därpå sköljas och blånas de och nedläggas i »centrifugalmaskinen», i hvilken vattnet pressas ur dem genom lufttryck. Tvätterskan har endast att sköta maskinen, lägga ner plaggen i dem och taga ut dem igen.

I stärkningsrummen, där en arbeterska stärker kragar, en skjortor, en manschetter o. s. v., begagnas också maskiner för att gnugga in stärkelsen, så att allt blir lagom styft. Arbeterskorna här, i sina rena bomullsklädnigar och med bara armar, bilda liksom strykerskorna, en särdeles liflig tafla.

I stryksalarna är det rent och ljust. Strykerskorna, en 40 å 50 stycken, föra med schwung de heta och blanka järnen öfver det hvita linnnet, så det ångar af det.

Se på henne där, som stryker manschetter! Först tar hon några långa och kraftiga tag fram och åter, sedan glansas manschetten. Så göres randen rundt omkring den med strykjärnets kant, till sist rundas den inifrån, synas noga och lägges slutligen i korgen till de förut färdiga.

Tungt är det, det är säkert, att från morgon till kväll stå vid strykbrädet. Men det finns strykerskor, som stått här i 10 år på

samma plats och strukit t. ex. kragar. Kragar, kragar i oändlighet, dussin på dussin och gross på gross ha gått genom deras händer. 14 å 15 kronor kan en god strykerska förtjäna i veckan. Ty så snart veckoaflöningen kommer upp till 8 kronor, höjes den med en viss procent. Det är för att sporra arbeterskorna till flit, och flitiga äro de. De flesta ge sig ej tid att hvila en minut mer än de behöfva för att slänga i sig kaffetåren på förmiddagen och middagsmaten, som de ha med sig. Därute på den långa hällen bredvid strykugnarna stå deras krukor och pannor, som de värma sin mat i. Äfven sömmerskorna värma sin mat där, det är icke många af fabriken's arbeterskor, som gå hem i middagsrasten. Luft få de ju morgon och kväll, mena de, och så är det ju bra att slippa slita på ytterkläderna.

Om de icke bli förfärligt trötta?

Jovisst! Men när man blir van att stå hela dagen eller vid det ständiga stillasittandet, känns det icke så påkostande, försäkra några.

»Ja, se vanan är halfva naturen», bekräftar en gammal gråhårig träcklerska. »Innan jag kom hit för 23 år sedan, hade jag tjänst och då fick jag gå från morgon till kväll. Nu sitter jag i stället. Det kan vara lika bra det ena som det andra. Visst ta krafterna af, så att förtjänsten blir mindre, men en får knoga, så länge en orkar.»

»Och se'n kommer en på fattighuset», mumlar en flicka, som har hufvudet ombundet med en sjal och ser ytterst tård ut. »Det blir bara elände till sist och...» Hon avslutar ej meningen, men böjer sig djupare öfver sömnaden. Föreståndaren, som varit i andra salen, närmar sig.

»Fabriken är den största i sitt slag i Sverige», säger han, »och våra artiklar måste vara både billiga och väl arbetade för att kunna täfla med de utländska fabrikaten. När folk köper sig en krage och ett par manschetter, ibland till ofantligt billigt pris, ty det finns kragar för 2: 50 å 2 kr. dussinet, kunna de nog kritisera varan och vilja ha den så bra och så billig som möjligt, men inte förstå de hvilket arbete, som blifvit nedlagdt bara på hvarenda krage och genom hur många händer den måste gå, innan den blir färdig. Inte kunna de göra sig en föreställning om hvilken noggrannhet och skicklighet det fordras för tillverkningen af dessa, synbart så enkla artiklar.»

»Nej, inte tänka de på hur sömmerskan och strykerskan få streta och arbeta för en ringa lön!»

»Sömmerskan och strykerskan!» — föreståndaren rycker beklagande på axlarna. »Ja, de få vara tacksamma att vi ge dem arbete! Om vi stängde fabriken, hvad skulle de då ta sig till? Det vore inte så lätt för dem att få en annan sysselsättning. De få vara nöjda. Jag undrar just, om folk skulle vilja betala högre priser för varorna för *deras* skull!»

Gerda Meyerson.

Litteratur.

Lejonets unge. Nutidsskildring i fyra akter af *Harold Gote*.

Då man skall skriva om denna bok, som väl egentligen är en framställning af åsikter i dramatisk form snarare än ett verkligt drama med någon sorts handling, står man verkligen i tvekan hvar man skall börja. Boken hvimlar nämligen af en hóp uppslag, den är som en passerad soppa, sammansatt af alla möjliga ingredienser — vi kunna väl använda liknelsen, eftersom bokens hjälte själf kallar lifvet »en tjock soppa» — ett uppkok på alla bohémens samtalsämnen. Den ger intryck af en fågel, som flaxar hit och dit, dopande sin näbb i än den ena än den andra grumliga vattensamlingen utan att ge sig tid att stanna och päjla djupet eller den verkliga halten af någon enda.

Det skall icke nekas att i boken här och hvar finnes en fläkt af poesi, att man äfven med en viss sympati förstår hur det jäser och sliter i unga hjärtan och att replikerna ofta äro fyndiga — om också icke alldeles så mystiskt djupa som de tyckas pretendera att vara. Men hvad förtjänster arbetet möjligen må äga ur estetisk synpunkt, är det *åsikterna* som här är hufvudsak, och det är efter dem arbetet måste bedömas — och fördömas.

Hvilka äro personerna i denna »nutidsskildring»? Som nämndt, är handlingen ingen, hvarför det hela bäst karakteriseras genom personerna. En biskop, hvars blidhet öfvergår till fullkomlig slapphet och som tycks vara alldeles renons på en egen ståndpunkt. En hustru, biskopinnan, som bekänner att hon haft ett barn före äktenskapet med en man, som hon alls icke älskade. En ung flicka, hvilken utropar, att om hon i likhet med biskopinnan ägde ett barn,

skulle hon »sätta det på en piedestal och fira gudstjänst i dess betraktande», på samma gång hon förklarar, att hon icke ens vill »trampa på det lagliga äktenskapet af fruktan att smutsa sina skor». En tjuguarig yngling, som fått god uppfostran, som är vid hälsa och fulla krafter och ändå så utan allt ungdomsmod, att han misströstar om lifvet och anser sig aldrig kunna fria till en kvinna, emedan han ej tror sig kunna försörja henne. Och till slut en rektor, som skall föra de gammalmodiga åsikternas talan om dygd och heder, och hvilken förf. lyckats på ett ganska listigt sätt karrikera.

Innehållet är med få ord följande. En ung bildhuggarinna, Saga, dotter till en den »fria kärlekens apostel», en efter hvad det påstås först efter döden som ett lejon inom litteraturen erkänd författare (däraf namnet »Lejonets unge»), vistas som gäst i biskops- huset »i en af våra äldsta småstäder» för att utföra beställningen af en porträttbyst. Det råder ett idealiskt samförstånd mellan den i hög grad frisinnade biskopinnan, den förundransvärdt toleranta biskopen, deras fosterson Adil (biskopinnans barn före äktenskapet, ett förhållande som mannen lika litet som världen i allmänhet tycks ha reda på) och den unga, af alla konventionella fördomar och band frigjorda konstnärinnan. De unga tu älska hvarandra, men som det synes hopplost i följd af bådas ovissa framtid. Saga skall resa till Paris för att fullfölja sin konstnärsbana; Adil, ett gryende litterärt geni, skall å sin sida ut i världen för att utbilda sina rika journalistiska anlag. Sista aftonen af de ungas sammanvaro firas med ett slädparti och bal. De hemkomma sent på natten, Saga genomvåt efter en öfverdådig färd, under hvilken Adil kört ned med henne i en vak. Söndersliten af oro och samvetskval, fruktande att följderna af hans dumdristighet skall medföra Sagas förkylning och död, envisas Adil att vaka utanför hennes dörr. Saga, som ej tycks haft något vidare men af det kalla badet, låter Adil ej länge vaka ensam. Hon kommer ut till honom och det blir en förklaring mellan de unga. Han ser allting svart i svart, de måste skiljas för evigt. Då är det Saga, som tar deras öde i sina händer. Skola de skiljas, så vill hon lefva lifvet fullt på ett par timmar. »Jag vill ha fullt ut hvad som är mitt!» säger hon. »I mitt rum är det varmt. Kom!»

Och med en häpnadsväckande cynism har förf. inlagt styckets enda, som ett hufvudmoment i skådespelet betonade handling i det som försiggår mellan de unga under det ridån är sänkt mellan tredje och fjerde akten.

I sista akten är allting lust och gamman. Biskopinnan är förtjust öfver de ungas förening och sluter dem öfverlycklig i sina armar. Nu vill Adil följa Saga till Paris. Han, som fruktat för de »rysligt stora bosättningsmagasinen» och drömt om att »bo på en matta i öknerna» med det enda höga målet att »göra henne till en stammöder», har nu inga betänkligheter längre. Det förefaller som om han tänkte sig att ett ungt par kan undvara all lifvets nödortf bara de icke äro vigda. Rusig af kärlekslycka förklarar han, att till och med det »att hungra ihjäl vid Sagas fötter vore ett nöje».

Efter några förmaningar af biskopen till Adil att betänka faderskapets plikter, hvarpå Adil lika patetiskt som vist afger ett om en förundransvärd mogenhet vitnande svar, reser det unga paret, Biskopinnan följer dem till tåget, men biskopen han står i fönstret och viftar och välsignar deras affärd, och med de hädiskt förvrängda bibelorden: »De kära barnen! *Dem lyckligom är allting rent!*» slutar skådespelet.

* * *

När man bortser från att det i första akten fingras litet på religionen, detta har dock ingenting med historien att göra, annat än att biskopinnan får tillfälle att erkänna att hon är en tviflerska, som aldrig sätter sin fot i kyrkan och att om man begärde att hon skulle ha några hänsyn till sin mans ämbete, skulle det vara det samma som att fordra hennes andliga själfmord, om man som sagdt bortser från detta uppslag, hvaraf ingenting blir, hvad är då bokens hufvudsyfte? Förf. har själf i en »försvarsartikel» förklaradt, »att hennes arbete är af *praktisk-social* art.» »Hon vill ställa den frågan under debatt, huruvida icke ett naturligt samlif mellan man och kvinna, uppbyggt af ideel hängifvenhet, men utan lagens band, skulle kunna vara samhälle och individer till nytta i stället för till skada».

Hvad praktisk nytta de nya samhällsordningar, förf. vill ha genomförda skola medföra för stat och enskilda, därom lämnar stycket ej något svar. Det enda man får klart för sig är att förf. ej i nya *förbättrade* former för äktenskapet ser samhällets lycka, utan i *frånvaron* af alla former. Hvad frågan om det naturliga samlifvet mellan man och kvinna beträffar, därom är förf. tydlig nog. Fordom har det varit brukligt att de fria förbindelsernas apostlar åtminstone begagnat kärleken till motiv för laglösa föreningar mellan man och kvinna, man har föreburet att troheten skulle vara bättre garanterad,

om den vore fullkomligt frivillig och obunden. Men hur framställes det här? Biskopinnan anser sig ha varit fången i en gammal fördom, då hon blyges öfver sin förbindelse med en man, som hon icke älskade; och Saga är stolt öfver att vara Adils »första älskarinna», ett uttryck som tyckes bevisa, att hon redan på förhand inser, att den framtida troheten icke bör komma med i beräkningen. Sådan är halten af den *ideela hängifvenhet*, som förf. till Lejonets unge häfdar! Af den idealitet, som adlar kärleksförhållandet mellan man och kvinna icke ett spår. Det är för sinnligheten i dess mest ohöjlda form, som här på ett värtaligt sätt plaideras, förf. må aldrig så mycket i sina förklaringar söka bevisa motsatsen.

* * *

Vid de af förf. kursiverade orden: »Dem lyckligom är allting rent», synbarligen menade att innehålla själfva hufvudmaximen i boken, dess starkt betonade slutkläm, vilja vi till sist dröja ett ögonblick.

Det kan ju icke nekas att begreppet lycka är ytterst relativt. Den ena sätter sin lycka i ett, den andra i ett annat. De finnas som sätta den i förvärfvandet af rikedom. Om en sådan person genom någon fiffig kupp lurar till sig en förmögenhet och finner sin lycka i all den lyx denna förskaffar honom, är den personens beteende rent? Eller en annan finner sin lycka i utsväfningar, han är en Don Juan med sina »ett tusen och tre», är hans lif rent, trots det att han är lycklig enligt sitt sätt att se?

Och är det en människa värdigt att sätta sitt högsta mål i jordisk lycka? Om denna kunde vinnas helt, hvilket är omöjligt i denna osäkerhetens och förändringarnes, ja, syndens värld, vore den det uppfostrande, härdande, höjande och utvecklande medel, som höfves en människosjäl? Är det icke under pröfningarna, under lidandet som vi lära, som vi växa för högre och högre uppgifter? Och om det själfviska begäret efter lycka blir det förhärskande, hvart taga då uppoffringar för stora idéer, hängifvenheten för plikter, som ofta kunna vara tunga, vägen? Hur skall den människa lefva, som blir nekad hvad hon anser för sitt lifs lycka, eller den, som i ungdomen blir lagd på en mångårig sjukbädd, om denna farliga lära om »lycka framför allt annat» blir antagen?

*

Det talas nu och läses mycket om den största möjliga lycka åt alla, och detta är ju ett skönt vittnesbörd om vårt århundrades framsteg i frihet och broderkärlek, men icke vinnes detta mål på sådana upplösningens vägar, som dem »Lejonets unge» föreslår.

* * *

Huru kortfattad vår redogörelse för bokens innehåll och tendens än är, skall det kanske synas mången såsom alltför många ord spillda på ett ovärdigt föremål. Men när, efter hvad man erfar, åtskilliga män och kvinnor lära finnas, hvilka anse »Lejonets unge» som en högst förträfflig bok, under det andra se i arbetet något tämligen oskyldigt, måste man betrakta det som sin oafvisliga plikt att genom blottandet af åtminstone några af arbetets betänkliga sidor visa hvad det går för.

I Norge har f. n. en stark rörelse blifvit satt i gång för att rensa litteraturen från afarter. Tjugusex män af olika samhällsställning hafva gjort ett upprop till de förnämsta tidningarna om deras hjälp emot ohälsosam och skadlig litteratur. Den kände författaren Christopher Bruun säger i en artikel, hvilken omtalar denna sak: »Vi våga nog påstå, att det finns tusentals hem som sluta sig till oss i vår harm och i vår smärta». Artikeln slutar med dessa ord, som vi skulle vilja använda äfven på föreliggande svenska arbete: »Nu vända vi oss till hela allmänheten. Vi bedja alla goda män och kvinnor vara med om att söka hvar och en i sin krets bearbeta den allmänna opinionen därhän, att också begåfvade författare hafva att taga hänsyn till sitt folks moral, till dess andliga hälsa».

A—ll—e.

Per Hallström: Brillantsmycket och andra berättelser.

Per Hallström blef med sin fjolårsbok »En gammal historia» med ens populär. Hans i höst utkomna berättelsesamling synes af de två upplagorna och det allmänna intresset att döma snarare hafva ökat denna popularitet, som det är en tillfredsställelse att konstatera. Ty värde och omtyckthet stå ej här, såsom ofta nog är fallet i omvänt förhållande.

»En gammal historia» är ett litet konstverk, som har sitt intresse ej endast i den illusoriskt träffade tidsfärgen, de ypperliga

karakteristikerna, den diskreta humor, som genomströmmar teckningen. Under allt detta framträder allt beständare konflikten mellan två lifsmakter — motsättningen mellan de båda ungas naiva lyckodrom och den hårda nödvändigheten, representerad af den skeptiska, världserfarna gamla farmodern. Idyllen får den första skära värfägringens hela tjuskraft och vemod — ingenting är så fint och lätt som den, ingenting så värlöst gent emot frosten, som man känner måste komma.

Samma grundstämning genomgår, trots det fullkomligt olika i uppslag och handling, pärlan bland Per Hallströms sista berättelser »I blå skogen». Men här är tonen kraftigare, människolyckans bräcklighet skildrad med än mer gripande intensitet, mot bakgrunden af den stora vilda naturen.

Först ligger det idel sommarljus öfver skildringen. Säteridyllen, spunnen kring motivet af de enkla vall-låtarna, har hela stämningen af skogsensamhet och blå vidder, där de enda ljud, som bryta tystnaden, äro skällornas ljud i fjärran och säterjäntans locktoner. Marits »låtar», som i kvällen klinga ut öfver dalen till kärestan långt borta vid svedjelandet, hennes små visor om barnet, fulla af modersstolthet och jubel hafva något af den långa sommar-dagens sol öfver sig. »Marit med sin glädje fyllde hela rymden» ännu då skogens öfriga sångare tystnat.

Men småningom förändras stämningen öfver dikten. Sommaren led, och naturen däruppe fick en mörkare skiftning. Björnen började synas till, skogen var ej säker längre för getter och lam. Den aning om ofärd, som gripit Marit då hon på försommaren första gången blickade ut öfver de kalla blå vidderna, kom nu tillbaka under mörka oväderskvällar, då hon satt vid elden, med barnet på sitt knä, och »tankar väcktes och drefvos in mot djup i hennes inre, dem hon annars ej visste af». Och så kommer det skärande slutackordet, då Marit offerar lifvet för att rädda sitt barn undan de vilda männen från skogen. Då, i farans ögonblick, tycker hon sig se rätt igenom allt det vilda och kalla i ödemarken där uppe — »hennes lif ville det ha, det var inte sannt, att det varit vänligt förr, när hon stod här, hennes lif ville det ha» —

De uttänjda reflexioner, som försvaga slutintrycket af »En gammal historia», finnas icke här. »I blå skogen» är, med sin enkla, storslagna tragik, ett litet mästerverk.

I »Briljantsmycket» är också vårlyckans förgänglighet grundtemat. Här är det döden som hotar. Gripande skildrar författaren,

hur lifvets ström småningom ur solljuset glider in under dödens kalla slagskugga. Men det gör ett pinsamt intryck, då han sedan låter en leksak lysa upp i detta mörker och ända in i dödsminuten hålla lifsillusionen vid makt.

Med undantag af »Ett antikt porträtt», där den gamla damen — farmodern i »En gammal historia», förfinad — är ypperligt skisserad, äro de berättelser i samlingen, som hemta sina motiv ur de lägre klassernas lif, de bästa. Den trohjärtade Kristin, som inte nämns störa sin blinde fästmans illusioner angående hennes utseende, är lika väl tecknad som den gamle »diktaren» i den norrländska bondgården, för hvars spelande fantasi tidningarnes torra berättelser bli till lefvande lif. Och med hvilken medkänsla följer man icke den arbetslöses sista försök att hålla sig uppe, innan han, genomisad af köld och hunger, slutligen släpper taget och nedsjunker till tiggare.

Det är en mångsidig och rikt nyanserad diktarnatur, som röjer sig i Per Hallströms berättelser. Snart sagdt hvilken sträng han än anslår, vet han att framkalla motsvarande stämning hos läsaren, kanske mindre därför att han är en konstnär, van att väl afväga harmonierna, än därför att han har sympati för allt det djupast mänskliga.

S—d.

En lyckoriddare. Berättelse från 1600-talet af *Harald Molander*. Stockholm 1896.

Lars Wivallius, hjälten i »En lyckoriddare», är ej en fingerad utan en verklig personlighet. Hans många och romantiska äfventyr äro ej heller uppiktade utan verkligen upplefvade, ehuru de naturligtvis blifvit i någon mån romantiserade. Till allra största delen äro de hemtade ur hans egna anteckningar om sitt lif.

Wivallius var skald och omnämnes i vår litteraturhistoria som den förnämste diktaren af världslig poesi under reformationstidehvarvet. Hans dikter blefvo aldrig samlade och utgifna af honom själf, men de hafva länge lefvat på folkets läppar. Några af hans visor finnas ännu i behåll.

Drifven af sitt oroliga lynne och sin kärlek till äfventyr lämnade Wivallius vid omkring 20 års ålder Sverige för att utomlands söka lycka och »vinna experienz». Lyckan fann han ej, ty lika

fattig, som han lämnade hemlandet återkom han dit efter några års vandringar.

Otaliga voro emellertid de äfventyr han upplefde i främmande land. Åtskilliga af dem äro skildrade i »En lyckoriddare». De äro berättade med stor talang och äro i hög grad underhållande. Några af dem, hvilka beröra förhållandena i Tyskland under trettioåriga krigets tid äro tillika af ganska stort kulturhistoriskt intresse. Till dem höra bland annat hans äfventyr i Wallensteins läger och hans deltagande i striderna mellan svenskarna och de kejsrerliga omkring Pasewalk.

Den episod i den lefnadsglada vagabondens lif, som lifligast tilltalar läsarens fantasi och väcker det största intresset, är utan tvifvel hans giftermål med den unga och vackra Gertrud Grijp, enda dottern till en dryg och förmögen adlig landtjunkare, Wulff Grijp, herre till Björkeberga i Skåne. Det är ju också ett ämne, som särdeles väl passar för en romantisk skildring. Med oförliknelig verve och humor skildrar förf. den dumme herr Wulffs mindre delikata bemödanden att få Wivallius, eller som han i »En lyckoriddare» kallas, Lauritz Wiewalt, till måg, äfvensom hans förtjusning när han ser sina bemödanden krönas med framgång. Wiewalt utgaf sig nämligen i Skåne för att vara den svenske friherren Erik Gyllenstjärna, och herr Wulff trodde sig hafva fått en riktig guldfisk på sin krok. Den stolta jungfru Gertrud blef likaledes bedårad af den föregifna friherrens fina manér och spelande kvickhet och hon, som gifvit tjugo friare korgen, svarade utan betänkande ja till hans frieri. Giftermålet kom också till stånd, men som fästmannen ej kunde producera klara papper, vigdes de unga tu i hemlighet. Sanningens uppdagande och den förmente friherrens försvinnande läto därefter ej länge vänta på sig.

Efter många irrfärder, dels i Tyskland, dels i andra länder samt nya äfventyr återvände Wiewalt till Sverige, men blef då i Stockholm gripen samt för mord och bedrägeri insatt i fängelse. Käck och öfvermodig i mot- som medgång skämtar han lika gladt som vanligt, trots det förtviflade i sin belägenhet, då profossen och stadstjänarne binda och bortföra honom.

På detta kanske något otillfredsställande sätt slutar romanen, lämnande läsaren i ovisshet om huruvida hjälten slutade sitt lif i galgen eller ej. Men emedan Wiewalt verkligen är en historisk person, kan man möjligen få sin nyfikenhet rörande hans vidare öden tillfredsstäld. Man kan t. ex. i H. Schücks litteraturhistoria få veta,

att han undslapp galgen, men fick sitta i fängelse i några år, samt att »seigneuren och auditören» herr Lars Wivallius lefde många år sedan han blifvit fri »ej utan ett visst anseende», hvilket dock tycks varit tämligen oförtjänt.

Förf. till »En lyckoriddare» är en berättare af stor talang. Han skildrar händelserna så liffullt och dramatiskt, att de draga förbi läsaren tydliga och fristående som taforna i ett panorama. Och med samma liffullhet målar han de mest olikartade scener: glada och ystra, hemska och gripande. Det är knappt möjligt att inlägga mera uppsluppen munterhet och, för att säga rent ut, mera grofkornig humor i en skildring än förf. gjort i berättelserna om den festliga tillställning med hvilken herr Wulff firar den förmente friherrens ankomst till Björkeberga samt om bröllopskalaset i den småländska prästgården. Ej heller skulle mänskligt elände kunna framställas på ett mera åskådligt sätt än förf. gjort i skildringarna af striderna omkring Pasewalk 1630 och de skändligheter, hvilka därunder föröfvades mot befolkningen af de kejsrerliga soldaterna. Man tycker till och med att åskådligheten här går väl långt, ty den estetiska känslan rent af lider af de starka färger och den nästan förfärande realism med hvilken dessa dystra tafor äro målade.

Stilen i de lifliga och på många ställen kvicka och humoristiska dialogerna vittna äfven om författarens tekniska virtuositet som stilist. En mängd lustiga, gammaldags uttryck och ordvändningar äro inflätade däri med så mycken talang, att man emellanåt tror sig läsa en gammal krönika eller memoar från 1600-talet, blott så mycket ändrad, som varit nödvändigt för att göra den begriplig för en nutida läsekrets.

Ej blott dialogen utan hela innehållet i boken vittnar om ett allvarligt och ihärdigt studium af originalskrifter från det tidevarf förf. målar, ty en förträfflig tidsfärg ligger öfver de många kulturskildringarna. Denna kraftiga tidsfärg är otvifvelaktigt en af bokens allra största förtjänster, ej blott från litterär synpunkt, utan äfven därför, att den ger intresse äfven åt sådana scener — kroglif, slagsmål på landsvägarna, lägerlif m. m. — hvilka i och för sig själfva äro föga tilltalande.

En stor del af de många handlande personerna i »En lyckoriddare» äro af högst tvetydig respektabilitet. Men det är ej med samhällets bättre element en äfventyrare af Lauritz Wiewalts halt kommer i närmare beröring; hans väg går naturligtvis ej öfver lifvets solljusa höjder, utan fastmer genom dess skugguppfyllda dalar.

Gertrud Grijp och hennes kusin Niels Kagg utgöra dock ett undantag från den allmänna regeln. Särdeles komiskt och roligt framställda äro Wulff Grijp och hans sockenpräst. Den förres råhet och öfvermod å ena sidan, hans dumhet och vidskepelse å den andra göra honom till en figur af öfverträfflig komisk verkan. Bäst skildrad är lyckoriddaren själf. Den bild förf. tecknat af honom öfverensstämmer förvånande väl med det omdöme H. Schück faller om honom i sin litteraturhistoria. Kanske har förf. i ett och annat fall gjort honom mera sympatisk än den verkliga Wiewalt var och med den *licentia poetica*, som med rätta tillkommer en romanförfattare, kastat ett poetiskt skimmer öfver vissa drag, hvilka i verkligheten tedde sig något krassare. Romanens Wiewalt tvekar någon gång vid begåendet af en dålig handling, hvilket den verklige aldrig tycks hafva gjort. Men det är blott sällan förf. låter honom reflektera och däruti visar han otvifvelaktigt fin takt, ty en Lauritz Wiewalt, som ena dagen ångrade sina synder, blott för att dagen därpå begå en ny låghet, skulle vara en långt större moralisk styggelse än den sorglösa, lefnadslustiga vagabond herr Molander med så mycken skicklighet tecknat i »En lyckoriddare».

Herr Molanders bok är otvifvelaktigt ett konstverk, utarbetadt med stor omsorg och förberedt genom tydligen mycket gedigna och grundliga studier. Som den redan sett sin andra upplaga, behöfver man ej önska den en framgång den genom sin fina stil och glada humor så väl förtjänar.

G. H.

Från 1897 års riksdag.

Antalet af de motioner, som blifvit framlagda inför 1897 års riksdag, har varit mindre än föregående år: emellertid finna vi bland dem *tre*, hvilka särskildt beröra kvinnans ställning i samhället.

I den ena af dessa motioner hade herr *Hazén* i Andra kam-maren föreslagit att riksdagen måtte besluta ett tillägg till § 26 mom. 1 i prestvalslagen af 26 okt. 1883 af följande innehåll:

Utan hinder af hvad här ofvan i detta moment är stadgadt om utöfning af röstfätt, må, i händelse gift röst-ägande eller ombud för honom vid nämnda upprop icke

låter sig afhöra, den röstägandes hustru, där hon vid upp-ropet sig anmäler, äga att vid valet utöfva mannens röst-rätt, så framt hon är välfräjdad, tillhör svenska kyrkan och ej gjort anmälan om utträde ur densamma.

Motionären påpekade, att gift kvinna till följd af 1843 års prestvalsförordning redan ägt denna rättighet, hvilken blef henne frångagen genom den nya prestvalslagen af 1883, förmodligen genom dess anslutning till den grundsats, som uppbär den kommunala röst-rätten.

Till följd af däraf uppkomna olägenheter framlade Kongl. Maj:t inför 1893 års kyrkomöte ett förslag, upptagande ett tillägg, att uppå framställning af församlingen konungen måtte, om han funne ortsförhållandena därtill föranleda, förordna, att vid förfall för mannen hustrun måtte äga utöfva rösträtt.

Godkänt af kyrkomötet, öfverlämnades förslaget till riksdagen 1894, där lagutskottet tillstyrkt detsamma. Det gick också igenom i Första kammaren men föll däremot i den Andra, hufvudsakligen af den anledning, att man önskade en mera oinskränkt och trogen återgång till den rättighet vid prestval, som gift kvinna förr ägde.

Frågan förtjänade emellertid att återupptagas, emedan den berör stora delar af vårt land, såväl skärgården, där männen ofta ej kunna bestämma öfver sin tid, liksom äfven de trakter, där hus-fäderna emigrerat.

Lagutskottet förklarade sig äfven i år ense med motionären om lämpligheten af ett stadgande, som åt gift kvinna återgäfve den henne år 1883 frångagna rättigheten, att i händelse af mannens från-varo få utöfva hans rösträtt. Visserligen skulle ett sådant stadgande stå utan motsvarighet på andra områden och icke öfverensstämma med reglerna för utöfvande af den kommunala rösträtten, men då det här gällde en sak, som berör de enskildes och familjernas and-liga intressen, och en rättighet, för hvars utöfvande kvinnan må an-ses lika väl kvalificerad som mannen, samt härtill komme, att mannens och hustruns intressen på detta område torde få anses i regel öfver-ensstämmande, fann utskottet i dessa särskilda förhållanden tillräck-liga skäl för ett undantagsstadgande sådant som det nu föreslagna.

Utskottet kunde dock ej tillstyrka riksdagen att nu godkänna det af motionären formulerade förslaget till lagbestämmelse, helst kyrkomötet, som sammanträder först 1898, äfven borde höras, utan hemställde utskottet, att riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande af förslag till sådan ändring uti eller

tillägg till lagen angående tillsättning af presterliga tjänster den 26 okt. 1883, att gift kvinna må i den utsträckning och under de villkor, som kunna finnas lämpliga och ändamålsenliga, vid prestval utöfva sin frånvarande mans rösträtt.

Begge kamrarne biföllo utan diskussion lagutskottets förslag.

* * *

Redan förra året hade i en i Andra kammaren väckt motion hr *O. Persson* i *Billebäckstorp* hemställt, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i 15 kap. 2 § rättegångsbalken: »de, som för andra må tala och svara, skola vara oberyktade, redlige oeh förståndige män» — att hinder ej måtte i lagens ordalydelse finnas därför, att jämväl kvinna, som besute de i lagrummet omförmälde egenskaper, kunde för andra tala och svara.

Lagutskottet afstyrkte motionen på den grund, att förändringen vore onödig, enär här liksom på flera andra ställen i 1734 års lag ordet *män* uppenbart vore liktydigt med *personer*, hvadan kvinnor också af flera domstolar tillåtits att föra andras talan inför rätta. Lagutskottets afstyrkande mening biträdades af Första kammaren, då däremot Andra kammaren biföll förslaget.

I år hade emellertid hr *O. Persson* i *Billebäckstorp* »för vinnande af enighet i rättskipningen och i syfte att bereda kvinnor ovillkorlig behörighet att inför domstol uppträda såsom rättegångsfullmäktig» ånyo framlagt sitt förslag, att genom borttagande af ordet *män* 15 kap. 2 § rättegångsbalken måtte få följande lydelse:

De, som för andra må tala och svara, skola vara oberyktade, ärlige, redlige och förståndige.

Lagutskottet, som ej funnit skäl att frångå sin föregående år uttalade åsikt, att intet hinder enligt gällande lag förefunnes mot kvinnas uppträdande såsom rättegångsombud, tillstyrkte dock i år motionärens förslag, sedan utskottet erfarit, att domstolarnes praxis härvidlag vore vacklande, hvarigenom kvinna verkligen någon gång förvägrats att föra andras talan, och då genom ett förtydligande af lagen en önskvärd enighet inom rättskipningen kunde ernås.

I Första kammaren uppstod i anledning af motionen en kortare diskussion, under hvilken hr *Ölander* uttalade dels sitt missnöje med de moderna emancipationssträfvandena, dels sina tvifvel på kvinnans advokatoriska förmåga.

Lagutskottets ordförande, hr *Hasselrot*, påminde om, att inför

många domstolar kvinnan de facto redan ägde den i fråga varande rättighet, som nu af lagen borde fullt tillerkännas henne.

Biskop Billing replikerade hr Ölander i afseende på »kvinnans advokatoriska talang», som han ansåg mycket stor, »hvilket nog litet hvar af herrarna, tänker jag, fått erfara», tillade han. Talaren ansåg detta oaktadt ej lämpligt, att hon uppträdde som rättegångsombud.

Förslaget bifölls i Första kammaren och likaledes i den Andra utan diskussion.

* * *

Den tredje af motionerna är framställd i Andra kammaren af hr *Jansson* i *Djursåtra* och anhåller om skrifvelse till K. maj:t med begäran om utredning och förslag i fråga om till hvilket belopp och under hvilka villkor statsbidrag till inom kommun anställd examinerad barnmorskas aföning må kunna beviljas.

Vederbörande utskott har, då detta skrives, ännu ej framlagt sitt utlåtande i frågan, hvadan vi först i ett kommande häfte kunna redogöra för densamma.

A. S.

Meddelanden från Fredrika-Bremer-Förbundet.

Allmänna Stipendiefonden.

Till *Värmlands länsinsats* i Fredrika-Bremer-Förbundets Allmänna Stipendiefond har genom fru biskopinnan C. Rundgren öfverlämnats kr. 1,676,20, utgörande behållningen af ett genom lokalkomitén i Värmland anordnat lotteri å diverse fruntimmersarbeten och andra gåfvor.

Då nu Värmlands insats uppnått det enligt Förbundets reglemente fastställda beloppet för stipendientdelningens början, kommer första stipendiet att inom länet utdelas år 1898.

Inom *Örebro län* har äfven lokalkomitén framgångsrikt arbetat på samma sätt som inom Värmlands län för åstadkommandet af sin länsinsats. Resultatet af komiténs arbete skall bekantgöras så snart redogörelsen därför hunnit inkomma.

Donationsfonden.

Från denna fond utdelas tvenne stipendier: ett å 400 samt ett å 500 kronor till *kvinnor, som studera medicin*. Ansökningar skola

innan 1 april innevarande år insändas till Styrelsen för förvaltning af Fredrika-Bremer-Förbundets stipendiefonder, *Stockholm*.

Rättelse. I föregående häfte af Dagny hade följande tryckfel insmugit sig angående Södermanlands läns stipendium: står 180 kr., skall vara 270.

Från skilda håll.

Sveriges allmänna kvinnoförening till djurens skydd har i da garna utsändt ett *upprop till Sveriges kvinnor*. Detta behjärtansvärda upprop gäller skydd för naturens sköna fågelvärld, hvilken till följd af det utrotningskrig, som mot densamma pågår, hotar att försvinna. För att åtminstone i vårt land söka häjda denna grymma förföljelsemani väddjas till de rättänkande bland Sveriges kvinnor, att, som det heter i uppropet, »icke sätta modets fordringar högre än rättskänsla och plikt», genom att »köpa uppstoppade fåglar eller fjädrar af sådana fåglar, hvilka icke för matnyttiga ändamål ändock måst uppoftas». Äfven mot andra arter af djurplågeri, för hvilka våra småfåglar falla offer, inlägges en liflig protest. Listor där de, som vilja förbinda sig att verka till fåglarnes skydd, kunna anteckna sig, till handahålles af ofvannämnda djurskyddsförenings styrelse.

Statsunderstöd åt högre flickskolor. K. m:t har för hvardera af åren 1897, 1898 och 1899 tilldelat följande läroanstalter i Stockholm statsunderstöd: Wallinska flickskolan, Lyseum för flickor, Södermalms högre läroanstalt för flickor, Östermalms högre läroanstalt för flickor, Ateneum för flickor samt Ählnska skolan hvardera 3,000 kr.; Anna Sandströms skola 2,000 kr. samt Kungsholms elementarskola för flickor 1,700 kr.

Dessutom hafva 83 i landsortsstäderna befintliga högre flickskolor för samma tidrymd kommit i åtnjutande af statsbidrag, varierande mellan det högsta beloppet 3,000 och det lägsta 500. Som villkor för åtnjutande af understöd från det anslag på 200,000 kr., som förra riksdagen beviljade högre skolor för kvinlig ungdom, är, som bekant, fastställdt, att skolan skall äga minst fem klasser och att kommunen eller enskild donator lämna ett bidrag, motsvarande minst samma belopp som statsunderstödet.

Tvënné skolor, som meddela undervisning i huslig ekonomi, Östermalms högre läroanstalt för flickor och Uddevalla elementarläroverk, hafva erhållit särskilda understöd af 500 kr. hvardera.

Stipendier åt kvinnliga medicine studerande. Karolinska institutets lärarekollegium har med 200 kronor åt hvardera tilldelat tre

stipendier af fröknarna H. och A. Hiertas stipendiefond för kvinliga medicine studerande, nämligen åt med. kand. Anna Ahlström, Ellen Sandelin och Anna Stecksén.

Politisk rösträtt åt kvinnor. Såväl i engelska underhuset som vid den finska landtdagen står frågan om utsträckande af den politiska rösträtten äfven för kvinnor i år på dagordningen. Äfven om det är föga sannolikhet för att ifranne för denna betydelsefulla reform skola under den närmaste framtiden lyckas genomdrifva densamma, vittnar frågans ställande under debatt inför Europas lagstiftande församlingar om, att kvinnans rättmätiga kraf på att äfven med sin röst få medverka i landets allmänna angelägenheter, allt mer tränger in i folkmedvetandet.

I engelska underhuset har i andra läsningen motionen om rätt för kvinna, som uppfyller vissa betingelser, att rösta vid val till underhuset blifvit antagen med en aktningsofjudande majoritet, 228 röster mot 157. Motionen väntar emellertid på tredje läsningen och att remitteras till öfverhuset, där den likaledes underkastas trenne läsningar, innan dess öde blir afgjort.

Det i borgarståndet inom den finska landtdagen inlämnade petitionsförslaget går ut på att regeringen måtte för nästkommande ständer framlägga proposition om sådan ändring af landtdagordningen, att *åt alla de kvinnor i Finland, hvilka fylla de villkor, som grundlagarna uppställa för åtnjutande af valrätt, må gifvas samma rösträtt som åt män.*

I sammanhang med ofvanstående erinra vi om att äfven vid svenska riksdagen politisk rösträtt för kvinnor varit före. År 1884 väckte F. T. Borg i Andra kammaren motion om valrätt och valbarhet till Andra kammaren för kvinnor, som i öfrigt inneha de nödiga kvalifikationerna för valrätt och valbarhet. Förslaget afstyrktes af konstitutionsutskottet och förkastades af riksdagen, af Första kammaren utan votering och af Andra med 53 röster mot 44.

Schismen inom Allmänna telefonverket. Den rörelse, som f. n. pågår inom hufvudstadens telefonistkår med hufvudsyfte att söka vinna förbättrade lönevillkor för dess medlemmar, befinner sig ännu i ett alltför tidigt skede för att vi skulle kunna uttala oss därom. Som vi emellertid med vaket intresse följa frågan i dess vidare utveckling skola vi i ett följande nummer återkomma till densamma.

Fredrika-Bremer-Förbundets

Stipendier

för kvinliga medicine studerande.

Tvåne stipendier utdelas för innevarande år, ett å kronor Fem hundra och ett å kronor Fyra hundra.

Kompetent sökande är kvinna, som aflagt medikofilosofisk eller medicine kandidatexamen.

Ansökningar skola före den 1 nästkommande April insändas till Styrelsen för förvaltning af Fredrika-Bremer-Förbundets stipendiefonder, Stockholm, 54 Drottninggatan, samt åtföljas af betyg öfver aflagda kunskaps- och examensprof samt präst- och läkarebetyg, ägande sökande ingifva jämväl andra handlingar till stöd för ansökningen.

Af tilldeladt stipendium äger stipendiat lyfta å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå ena hälften den 31 Maj, andra hälften den 15 December.

Stockholm i Februari 1897.

*Styrelsen för förvaltning af
Fredrika-Bremer-Förbundets stipendiefonder.*

Till Fredrika-Bremer-Förbundet insända böcker.

(Forts. från 1:a häft.)

H. Geber: *G. Reuter*, Af god familj. — *S. Clemens*, Johanna af Domrémy. — *G. Björkin*, Fordomdags. — *M. Twain*, Tom Sawyer som detektiv. — *M. Langlet*, Mamma, tala om något roligt! — *H. Bergh*, Resan till världens ända.

Z. Hægström: *N. v. Engeström*, Praktisk väfbok.

L. Hökerberg: *A. Palm*, Greta och Wanda. — *Th. Hökerberg*, En saga om lille Sven. — *S. Lundquist*, Dikter.

A. Johnson: *A. L. O. E.*, Den unge katoliken. — *C. Björck*, Björkqvistarne. — *O. Wildermuth*, Skolkamraterne m. m. — *M. Nat-husius*, Generalskans kammarjungfru. — *B. Möllhausen*, Halfindianen. — Flykten. — Fria på narri. — Nötter att knäcka. — Det intressanta belägringsspelet. — Små äfventyr. — Taflor från djurvärlden.

Looström & Co.: *H. Frost*, Wagnersagor.

J. W. Löfving: *E. Marryat*, I kvällskymningen.

Nordin & Josephson: *W. H. G. Kingston*, Tre sjökadettens märkvärdiga öden och äfventyr.

A. L. Norman: *P. Waldenström*, Till Österland, h. 9—22. — *Ch. Nerman*, Småherrskep för 50 år sedan.

P. A. Norstedt & Söner: *S. L—d Adlersparre och S. Leijonhufvud*, Fredrika Bremer, h. 6—8. — *A. E. Brehm*, Djurens lif. Förkort. uppl. af *C. Cederström*, h. 12. — *H. Lindgren*, Sveriges vittra storhetstid. Förra delen II. *Gustaf III:s* tid och eftergustavianerna. — *L. Molesworth*, En hemlighet. — *J. von Hofsten*, Bilder ur Danmarks historia III. — *H. Anderson*, Nordiska sagor I, II. — *W. C. Brögger och N. Rolfsen*, Frithiof Nansen 1861—1893. — *N. Rolfsen*, Sjömän. — Ur djurlifvet i främmande länder. — Pojkar. — *E. Fries*, Den svenska odlingens stormän. — *R. Kipling*, Djungelboken. — *C. D. af Wirsén*, Under furor och cypresser. — *C. Bildt*, Anteckningar från Italien. — *C. O. Nordensvan*, Krigar-lif. — *Kvinnoförbundet för Sveriges sjöförsvär*, Bilder ur sjömans-lifvet. — *R. Melander*, På långtur. — Vintergatan.

J. F. Richter: *E. Nonnen*, Talltrasten.

Samson & Wallin: *A. Gripenberg*, Elisabeth Cady Stanton.

Seelig & Co.: Barnens julrosor 1896.

F. Skoglund: *Rust Roest*, Skiftande stämningar. — *E. Beskow*, För svenska barn.

Svensk läraretidning: Jultomten 1896. — D:o praktupplaga. — Tummeliten 1896.

E. Tenow: *E. E. Green*, Det gamla slottets hemlighet. — *Gylfe*, Silfverbägaren. — Stens och Annas sagor upptecknade af deras moder.

Wahlström & Widstrand: *H. Nyblom*, Fantasier. — *S. Nordenfalk*, Godt bord. — *I. Dal*, Sagor. — *C. v. Platen*, Filatelistiska termer. — *P. Hallström*, Brilljantsmycket. — *H. Molander*, En lyckoriddare. — *J. Bergman*, På klassisk mark.

Wettergren & Kerber: *E. v. Koch*, Lefnadslycka. Frihet. *F. Chrysanter*, Maria, Jesu moder.

T. Holmberg, Från skolsalen, föredrag och uppsatser.

G. W. Edlund: *H. Rothman*, Det praktiska arbetets betydelse.

Elwertse Verlagsbuchhandel: *O. Schenck*, Viktor Rydberg.

J. Bois, L' Eve nouvelle.

L. Frank, Le témoignage de la femme. — L' épargne de la femme mariée. — Les salaires de la femme onvrière. — La femme contre l' alcool.

M. C. Terisse, Notes et impressions à travers le »féminisme«.

Anställning kan beredas

Kvinliga Trädgårdselever,

som genomgått högre flickskola, genom Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 54 Drottninggatan, Stockholm.

Elever, som förut något sysselsatt sig med trädgårdsskötsel, ega företräde.

Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, Stockholm,

lemnar upplysningar angående arbetsområden tillgängliga för kvinnor.

Freja-Magasinet

C. E. LAGERSTRÖM

18 Humlegårdsgatan 18

18 Götgatan 18

29 Drottninggatan 29

Fotograf C. ROSÉN

Drottninggatan 10. — A. T. 58 16.

Specialitet: Damporträtter.

OBS!

Barnkläder.

*Goda tyger! Nya, smakfulla modeller!
Billiga priser!*

H. NYSTRÖM.

2 Stora Vattugatan 2.
10 Norrbro-Bazaren 10.

Sjuksköterskor

med goda betyg öfver genomgångna lärokurser och utöfvad praktisk verksamhet finnas anmälda å Fredrika-Bremer-Förbundets Byrå, 54 Drottninggatan, 1 tr. Allm. Tel. 48 16.

Fredrika-Bremer-Förbundets hemstudier.

Ledning för hemstudier inom olika ämnen lämnas af Fredrika-Bremer-Förbundet. Anmälningar mottagas å Förbundets byrå.

Annonser för DAGNY

upptagas af

fröken Ingeborg Bergström, 31 Östermalmsgatan 31.

Fredrika-Bremer-Förbundets Jurist

lämnar åt kvinnor råd och upplysningar i
juridiska och ekonomiska angelägenheter.

Träffas å förbundets byrå

54 Drottninggatan, 1 tr.

Onsdagar och Lördagar kl. 1/2 11—11 f. m.

Spis- och Knäckebröd

i många olika sorter, öfverträffliga i välsmak.

HEDERSPRIS och **GULDMEDALJ**

Dresden 1894.

Braunschweig 1895.

Biscuits och Cakes

till betydligt lägre pris än de utländska.

C. W. SCHUMACHER *Stockholm*

Kongl. Hofleverantör.

17 Norrlandsgatan 17.

Wimans Torkapparat för tvätt i hemmen samt Fotgenkamin "Superba",

de nyttigaste och prydligaste saker man kan hafva i ett hem, säljas å

Ingeniör E. A. WIMANS Kontor och Specialverkstad

Rikstel. 11 12. *Lästmakaregatan 9, Stockholm.* Allm. tel. 73 56.

Å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå 54 Drottninggatan mottagas anmälningar till inträde i Förbundets

Sjukkassa.

Äfven personer, som icke äro medlemmar af Förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Sparsamma Fruar! Ull och Stäckulle emottages till spånad af all slags garn, väfnad af tyger för såväl hand som maskin, Schalar, Filtar, Plaids, Doffel, Kläden till herrkostymer m. m. **OBS!** Gardiner i fornnordiska färger och mönster väfvas af såväl rent ullgarn som trasgarn. Mattor väfvas. All slags färgning och kemisk tvätt, beredning och prässning verkställles. Profvyer och prisuppgifter på begäran. Gods afhämtas afgiftsfritt från hemmen, ångbåt och järnvägsstation. Goda varor! Billigaste priser! Reel behandling! **HILDDUR ANDERSSON, Hötorget 12, ingång från Ortorsgatan, Stockholm** Rikstel. 163. Allm. Telefon 76 53.

Anmälan.

Dagny börjar med 1897 sin 12:te årgång. Dess hufvuduppgift skall fortfarande vara att upptaga till behandling sådana frågor, som beröra kvinnans intressen. Största uppmärksamhet skall dessutom som tillförene ägnas åt de företeelser inom litteraturen, som med dessa frågor äga något sammanhang. Kortare berättelser, poem, biografiska och historiska utkast, öfersikter m. m. skola allt framgent i riklig mängd i tidskriften inflyta.

Dagny redigeras under år 1897 af fröken **Lotten Dagny** jämte en af Fredrika-Bremer-Förbundet utsedd **Redaktionskomité**, till hvilken, under Förbundets adress, alla meddelanden rörande tidskriften böra ställas.

Dagny utkommer med åtta häften om två tryckark. Priset för hel årgång blir fortfarande:

För medlemmar af Förbundet kr. 2,50.

För icke medlemmar » 4,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postställen i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hvar bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 60 öre för enkelhäfte.

Barnängens Patenterade Mjölktvål

(Patent nr 2290.)

Redan i äldsta tider var mjölken uppskumad som ett framstående toalettmiddel till hvar förskönande, och nutida mejerskors finhet och vackra händer utgöra talande bevis för medlets förträfflighet.

Barnängens Mjölktvål är efter en patentmetod direkt framställd från naturlig mjölk, hvadan densamma ovillkorligen gör huden hvit, vacker och smidig, hvarom ehuru hvar kan öfvertyga sig genom någon tillämplig användning.

Obs. I följd af patentet kan ingen annan framställa denna tvål.
Obs. Etiketterna (med björnstån och Barnängens namn) äro inregistrerade.

Barnängens Tekniska Fabrik, H. Maj:t Konungens Hofleverantör, Stockholm